

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Statsvetenskapeliga institutionen

Statlige institusjoner vs. Parallelle strukturer

- En komparativ analyse av to multietniske kommuner i Kosovo

Masteroppgave i

Statsvitenskap

VT 2010

Forfatter: Ahmet Emini

Handledare: Anna Persson

Antall ord: 19 834

Innhold:

Innhold	2
1. Innledning	4
1.1 Problemstilling	5
1.2 Parallell struktur	6
1.3 Historisk tilbakeblikk	10
1.4 Oppgavens disposisjon	12
2. Teoretiske Perspektiver & Tidligere Forskning	14
2.1 Sosial kapital & institusjonell teori	14
2.1.1 Hva er sosial kapital?	14
2.1.2 Komponenter ved sosial kapital	17
2.1.3 Bonding & Bridging Social Capital	20
2.2 Institusjonell Teori	21
2.2.1 Institusjoner og sosial kapital	24
2.3 Tidligere Forskning	26
3. Metode	28
3.1 Komparative case-metoden	29
3.1.1 Utvalg	31
3.2 Operasjonalisering av sosial kapital	31
3.3 Datainnsamling	34
3.3.1 Intervjuer	34
3.3.2 Observasjoner	36
3.3.3 Dokumenter	38
3.4 Validitet & Reliabilitet	39
3.5 Etske betraktninger	40

3.6 Analyseprosessen	40
4. Empiri & Analyse	42
4.1 Fushë Kosovë/ Kosovo Polje.....	44
4.1.1 Sosial kapital - mikronivå	43
4.1.2 Sosial kapital – meso/makronivå	45
4.1.3 Sosial kapital og offentlige myndigheter i Fushë Kosovë/Kosovo Polje ...	47
4.2 Mitrovicë/a	49
4.2.1 Sosial kapital – mikronivå	49
4.2.2 Sosial kapital – meso/makronivå	51
4.2.3 Statlige institusjoner vs. Parallele strukturer	52
4.3 Sammenlikning og drøfting av problemstillingene	56
5. Referenser	59

1. Innledning

Etter Jugoslavias blodige sammenbrudd på 1990-tallet oppsto det en rekke nye stater på Balkan. I kjølvannet av konfliktene skylte imidlertid en demokratiseringsbølge over disse nye multietniske statene. De ”pånyttfødte” statene og den ”nyfødte” staten Kosovo har hatt økonomisk vekst og en overveiende positiv politisk utvikling de siste årene, men står fortsatt overfor store utfordringer. Betydelige politiske, økonomiske og sosiale reformprosesser gjenstår å slutføre eller er ikke igangsatt. Kosovos politikk preges fortsatt av etniske motsetninger mellom den Kosovo-albanske majoriteten og den Kosovo – serbiske minoriteten, noe som påvirker statsbyggingen og demokratiseringsprosessen. De serbiskdominerte områdene i Kosovo har dessuten opprettet egne strukturer/institusjoner som totalt ignorerer de statlige institusjonene. Disse strukturene styres av interne og eksterne aktører, og blir flittig benyttet av den serbiske minoriteten. De parallelle strukturene utgjør et relativt nytt og ukjent fenomen, både for internasjonale aktører som opererer i Kosovo, men ikke minst for nasjonale og lokale aktører. Kosovo er på mange måter et historisk, økonomisk og geopolitisk ”*sui generis*” - parallelle strukturer er intet unntak. Fra flere hold påpekes det at strukturene er i ferd med å splitte samfunnet langs etniske skillelinjer, som *de facto* hindrer integreringen av den serbiske minoriteten i Kosovos statlige institusjoner og i samfunnet forøvrig. I frykt for opptøyer har Kosovos institusjoner og det internasjonale samfunnet i Kosovo, hatt en forsiktig tilnærming til strukturene. Som følge har parallelle strukturer eksistert relativt uavbrutt i 10 år. I disse områdene har ledende sosiale grupper blitt uformelle erstattere som ”oppfyller” statens oppgaver.

Det er liten tvil om at strukturene påvirker både serbere og albanere på forskjellige måter. For mange serbere utgjør strukturene et maktapparat som bekrefter deres fortsatte dominans og innflytelse over området. For albanerne er det en stadig påminnelse, og nok et bevis på, at Kosovo fortsatt har en lang vei å gå før landet kan stå på egne bein og kalle seg et multietnisk demokrati- slik statsminister Hashim Thaqi stolt og stadig poengterer. En ting virker rimelig; parallelle strukturer skaper ”sosiale feller” for både albanere og serbere.

Internasjonale aktører har spilt en sentral rolle i demokratisering - og statsbyggingsprosessen i Kosovo. Målet er å implementere et velfungerende multietnisk demokrati som bidrar til stabilitet

i landet og i regionen. Den serbiske minoriteten i landet er likestilt med den albanske majoriteten og begge språkene er offisielle, nedfelt i konstitusjonen. Eksplisitte minoritetsbeskyttende rettigheter er grunnleggende ved Kosovos konstitusjon (www.kushtetutakosoves.info).

Uansett hvilket demokratisk regime som implementeres i et land er det bred enighet blant statsvitere og forskere fra andre samfunnsvitenskapelige fag at *sosial kapital* er en sentral komponent som bidrar til samfunnsutvikling ved økt produktivitet, økt økonomisk vekst og oppnåelse av viktige mål. Statsviteren Robert Putnam (1993) konkluderer i sin dyptgående studie i Italia at sosial kapital er nøkkelen som får demokratiet til å fungere, særlig i politisk og etnisk fragmenterte samfunn. Sosial kapital virker som smørølje i samfunnsmaskineriet og bidrar til kollektive løsninger på kollektive problemer (Putnam 1993). Ved å undersøke sosial kapital oppnår man et mer helhetlig bilde av hva som preger samfunnsutviklingen. Dessuten vil beslutningstakere være mer oppmerksomme på hva som virker positivt og hva som virker negativt på samfunnsutviklingen, samt hvilke utilsiktede konsekvenser offentlig politikk har eller kan ha. Verdensbanken har påpekt at sosial kapital har vært "the missing link" i utviklingsstudier og som sådan tror jeg at sosial kapital har vært og er, "the missing link" også i Kosovo (www1.worldbank.org).

1.1 Problemstilling

Oppkomsten av parallelle strukturer er et relativt nytt fenomen, og utgjør et naturlig og unikt eksperiment. Forskning på området er minimal. Denne oppgaven er derfor et forsøk på å fylle et empirisk "vakuum". Nettopp mangelen på empiri gjør det ekstra interessant å undersøke fenomenet og dets påvirkning på samfunnet og demokratiseringen.

Formålet med denne oppgaven er å belyse hvordan parallelle strukturer påvirker den sentrale staten, institusjonene og de mellommetniske forholdene. Dermed vil jeg forhåpentligvis kunne si

noe om hvordan strukturene har påvirket et konfliktfylt og etnisk splittet ungt demokrati. Med dette som bakteppe har jeg utledet følgende problemstillinger:

1. *Hvordan påvirker oppkomsten av parallelle strukturer relasjonen til den sentrale staten?*
2. *Kan et slikt system eksistere parallelt, uten å true den sentrale staten, eller er systemet konkurrerende?*

Jeg anser at mine problemstillinger besvares best ved å gjøre en komparativ studie av kommuner/bydeler med både albansk og serbisk befolkning hvor parallelle strukturer eksisterer, og kommuner med albansk og serbisk befolkning hvor parallelle strukturer ikke eksisterer. De to multietniske kommunene jeg har valgt å fokusere på er Fushë Kosovë/Kosovo Polje og Mitrovicë/Mitrovica. En komparativ studie av disse kommunene vil forhåpentligvis gi meg tilstrekkelig med empiri for å kunne besvare mine problemstillinger, samt dra konklusjoner med høy reliabilitet og validitet. Ved å undersøke graden av sosial kapital i disse kommunene vil jeg kunne trekke frem konkrete slutninger angående hvordan strukturene påvirker samfunnet, relasjonen til staten og ikke minst demokratiseringen av landet.

I termen ”sentrale staten” legger jeg vekt på sentrale samfunnsinstitusjoner slik som parlamentet, regjeringen, departementene, domstolene, politiet og kommunale myndigheter. Her inkluderer jeg også institusjoner som ikke primært er av politisk karakter. Jeg sikter også på en annen dimensjon, nemlig identiteten. Hvor mye folk føler at staten representerer de som borgere er viktig for demokratiet. Av den grunn har jeg valgt å benytte termen *relasjon* og ikke eksplisitt sosial kapital.

1.2 Parallelle strukturer

Etter Nato- intervensjonen i Kosovo 1999, ble den nyetablerte UNMIK- administrasjonen ikke umiddelbart anerkjent av den serbiske minoriteten. Som respons på den nye realiteten fortsatte serberne i Kosovo, støttet av Serbia, å opprettholde og videreutvikle egne institusjoner; også kalt parallelle strukturer. På denne måten utøver serbiske myndigheter fortsatt makt og kontroll over deler av Kosovo. Parallelle strukturer eksisterer i flere multietniske byer, landsbyer eller såkalte serbiske enklaver. Internasjonale aktører, media, politiske partier, Kosovos regjering osv. bruker termen parallelle strukturer fordi disse strukturene eksisterer, fungerer og tilbyr tjenester ved siden av de anerkjente institusjonene i Kosovo. Det kan tillegges at termen strukturer, og ikke institusjoner, benyttes bevisst som et forsøk på å degradere deres viktighet. Parallelle strukturer er et meget politisert tema.

OSSE definerer termen parallelle strukturer som: [...] *parallel structures is used to define bodies that have been or still are operational in Kosovo after 10 June 1999 and that are not mandated for under UN Security Council Resolution 1244. In the majority of cases, these institutions operate under the de facto authority of the Serbian government and assume jurisdiction over Kosovo from Serbia proper, or operate in the territory of Kosovo [...]* (OSCE 2007: 5).

Selv om det ikke finnes offisiell statistikk på andelen etniske serbere som anerkjenner Kosovo som stat, antas det likevel at en majoritet ikke gjør det. Flere røster hevder at parallelle strukturer er en alternativ løsning som fungerer godt for serberne. De parallelle strukturene konkurrerer med de statlige institusjonene og er høyst fungerende. Parallelle strukturer blir ansett som ulovlige av UNMIK og OSCE og senere også av Kosovos regjering og EULEX, men fenomenet har likevel fortsatt å eksistere relativt uavbrutt i over 10 år. Internasjonale aktører og Kosovos regjering har i flere år hatt en forsiktig tilnærming til disse strukturene, men de siste månedene har regjeringen, i samarbeid med OSCE og EULEX, rettet fokus mot strukturene som antas virker hemmende på den økonomiske, politiske og sosiale utviklingen i landet. De parallelle strukturene er særlig tilpasset den serbiske minoriteten i Kosovo og inkluderer områder som sikkerhet, rettsvesen, eiendomsrettigheter, utdanning, energi og helse.

I Nord- Mitrovicë/Mitrovica (Nord- Kosovo) har de såkalte ”bridge-watchers” og serbisk politi (*Ministarstvo Unutrasnih Poslova* – MUP) vært aktive når det gjelder sikkerhet for den serbiske befolkningen. ”Bridge- watchers” er betegnelsen på serbiske grupperinger som, i samarbeid med serbisk politi, har kontrollert broen over elven Iber som knytter Nord- og Sør- Mitrovicë/a og forhindret kosovoalbanere i å vende tilbake til denne delen av byen. ”Bridge – watchers” var en svært godt organisert gruppe, som i fravær av et effektivt UNMIK- politi, klarte å fylle det sikkerhetsmessige tomrommet som oppsto i området. Sammen med MUP fungerte ”bridge-watchers” *de facto* som et rettshåndhevende organ i området. Etter 2003 virker det som om den økonomiske støtten fra serbiske myndigheter avtok, noe som medførte at gruppen ble splittet i mindre fraksjoner med mindre innflytelse og støtte blant den serbiske befolkningen i Nord- Mitrovicë/a. MUP opererer fortsatt i Nord- Mitrovicë/a men de er forsiktige og holder en lav profil. Etter hvert som Kosovo Police Service (KPS) økte i kapasitet og kompetanse, ble flere tidligere ”bridge- watchers” rekruttert og satt i arbeid som en del av KPS- styrken. Dette har bidratt til at ”bridge- watchers” aktivitet og innflytelse har sunket betraktelig (OSCE 2003).

I samme region er også et parallelt rettsystem tilstede, og serbiske domstoler hevder at de har jurisdiksjon over Kosovo. Det parallelle rettssystemet bidrar til usikkerhet og frustrasjon blant befolkningen og forhindrer de ulike etnisitetene lik tilgang til rettsvesenet under en og samme lov. I de parallelle domstolene gjelder serbisk lovgivning, som på mange måter står i kontrast til Kosovos lovgivning. Risken for ”double jeopardy” i disse områdene er derfor stor. En anklaget part kan risikere å bli dømt for samme forbrytelse to ganger og det har ved flere tilfeller oppstått konfrontasjon mellom de anerkjente domstolene og de parallelle. ”Double jeopardy” er derimot forbudt ifølge Den europeiske menneskerettskonvensjonen protokoll 7 artikkel 4 (heretter forkortet EMK P 7- 4 nr.1). Anslagsvis 5300 saker ble mellom 1999 og 2003 behandlet av de parallelle domstolene, et tydelig bevis på systemets brede og komplekse omfang (OSCE 2007). I senere år har OSCE, EULEX og Kosovos myndigheter til en viss grad klart å fjerne det parallelle rettssystemet i de aller fleste kommuner. Derimot fortsetter systemet å eksistere i Mitrovicë/a.

Serbias innenriksdepartement har også flere kontorer spredt rundt i Kosovo. Disse kontorene administrerer utstedelse av pass, førerkort, id-papirer og bilregistreringer og har vært flittig benyttet av både serbere og albanere. Kontorene har blitt motarbeidet av Kosovos regjering,

EULEX og OSCE men de forsetter å tilby tjenester på *ad hoc* basis for veldig mange borgere i Kosovo.

To ulike skolesystemer har også blitt etablert. De serbiske skolene får tilsendt undervisningsmateriale fra utdannings- og sportsministeriet i Serbia, og lærerne i disse skolene mottar lønn både fra serbiske myndigheter og fra myndighetene i Kosovo. Internasjonale aktører har kommet med ulike forslag om å føre skolesystemene nærmere hverandre, men serberne har vært skeptiske til forandring og samarbeid har derfor uteblitt. I Mitrovicë/a strekker det parallelle utdanningssystemet seg fra barneskolen og helt opp til det nyopprettede Mitrovicë/a universitetet (ibid.).

I tillegg til det offisielle helsesystemet har helsemyndighetene i Serbia etablert eller videreført eksisterende helseinstitusjoner i Kosovo. I Mitrovicë/a eksisterer det i dag 1 sykehus og 16 klinikker. Det parallelle helsesystemet anvendes i all hovedsak av serbere, men det har forekommet tilfeller hvor albanere har søkt hjelp ved disse strukturene. Imidlertid er alle legene i det parallelle helsesystemet serbere. Visse serbiske leger spiller en dobbeltrolle og jobber både ved det parallelle og det statlige helsesystemet. De mottar dobbel lønn, en fra serbiske myndigheter og en fra myndighetene i Kosovo (ibid.). Kosovos myndigheter hevder lønningene som utbetales fra deres side er et forsøk på å føre serberne i disse områdene nærmere statlige myndigheter.

1.3 Historisk tilbakeblikk

Albanere nedstammer fra antikkens Illyrere - et oldtidsfolk som bebodde mesteparten av østkysten av Adriaterhavet noen århundrer før år 0, og som blant annet hadde kolonier på Sicilia. Etniske serbere migrerte til Kosovo på 700-tallet, men opprettet ikke et serbisk rike før på 1300-tallet. Under middelalderen ble Kosovo sentrum for det serbiske riket og en kulturell oppblomstring fant sted under denne perioden (Malcom 1998: 22-40).

Konfliktlinjen mellom albanere og serbere strekker seg tilbake til det ottomanske styret på Balkan. Under Berlinkongressen i 1878 ble grensen mellom de ulike landområdene på Balkan fastsatt. Som et resultat havnet den albanske befolkningen i Kosovo innenfor de nyopprettede serbiske grensene. Dette førte blant annet til store folkeforflytninger som bidro til ytterligere etniske spenninger. Under Balkankrigene (1912-1913) ble Kosovo igjen underlagt serbisk herredømme. Serberne så nå på et politisk og kulturelt hegemoni i Kosovo som en selvskreven rettighet. Sett fra et serbisk perspektiv var albanerne et fremmedelement som måtte nøytraliseres. Skillet mellom serbere og albanere ble ytterligere forsterket av den språklige og religiøse forskjellen. Språkene er like forskjellige som gresk og norsk og muligheten for å kommunisere er derfor minimal. Skillet mellom den kristenortodokse serbiske befolkningen og den muslimske (85%) og katolske (15%) albanske befolkning ble likestilt med det etniske skillet. Disse overlappende skillelinjene la dermed mye av grunnlaget for senere etniske konflikter i Kosovo (Duijzings 2000: 7-8).

Etter andre verdenskrig tok Josip B. Tito over makten i Jugoslavia. Kosovo ble umiddelbart en provins underlagt Serbia. I årene som fulgte ble Kosovos status mer og mer redusert, og i 1963 ble Kosovo direkte underlagt serbiske og ikke føderale styresmakter. Dette resulterte i økt albansk nasjonalisme samtidig som albansk immigrasjon og serbisk emigrasjon tiltok. I 1971 var 74 prosent av befolkningen i Kosovo etniske albanere. I 1974 opphøyde Tito Kosovos status til autonom provins som ble likestilt på føderalt nivå med de åtte andre føderale enhetene i Jugoslavia (Jansen 2002: 1-5). I 1981, like etter Titos død, økte spenningene i Kosovo. Kosovoalbaneren ønsket større selvstyre, men sentralmaktene i Beograd sa tvert nei – da de fryktet at dette ville være første steg på vei mot at Kosovo sluttet seg til nabolandet Albania. Svaret førte til store protester fra den albanske befolkningen og hæravdelinger fra andre

republikker ble sendt inn i området. Protestene ble slått hardt ned på av hæren og politiet og flere personer mistet livet. Den konstitusjonelle, politiske og økonomiske krisen som fulgte slo som en knyttneve ned på Jugoslavia og rammet Kosovo svært hardt. Situasjonen ble heller ikke bedre av at Slobodan Milosevic i 1989 kom til makten i Jugoslavia. Et av Milosevics første politiske handlinger var å frata Kosovo status som autonom provins. Etter Milosevics maktovertakelse mistet gradvis de fleste etniske albanere politiske og sivile rettigheter. Kosovo ble på dette tidspunktet nærmest beleiret av serbiske soldater og portforbud, unntakslover og hyppige kontroller av folk og kjøretøyer preget store deler av provinsen (Booth 2001: 60).

For kosovoalbaneren var denne situasjonen håpløs og de forsøkte frem til 1995 å benytte seg av ikke-voldelige metoder for å oppnå grunnleggende rettigheter, sikkerhet og ikke minst selvbestemmelsesrett. Da kosovoalbanerne ikke ble invitert til å delta Dayton-forhandlingene ble Kosovos frigjøringshær dannet (UCK). Manglende anerkjennelse av den ikke- voldelige linjen og lite politisk fremgang økte polariseringen mellom albanere og serbere i provinsen. I 1997 innledet UCK en geriljakrig mot de serbiske styresmaktene, noe som førte til en kraftig eskalerende voldsspiral mellom etniske serbere og etniske albanere i Kosovo (ibid.).

Kosovokrigen startet som borgerkrig, og utviklet seg til en internasjonal storkonflikt. 24. mars 1999 begynte NATO gjennomføringen av bombetokter mot serbiske styrker i Kosovo for å gjøre slutt på den etniske rensningen som pågikk, og som nabolandene ble direkte påvirket av. Krigen endte etter at regjeringen i Beograd forsto at de ikke hadde mulighet til å komme seirende ut av konflikten. Alle serbiske tropper ble trukket tilbake fra Kosovo og United Nation Mission In Kosovo (UNMIK) tok over administrasjonen i provinsen etter å ha fått sitt mandat fra Sikkerhetsrådet, i dets resolusjon 1244. UNMIK har siden snudd opp- ned på det meste i Kosovo. Nye politiske institusjoner er blitt opprettet, valg avholdt, statseide selskaper privatisert, og boliger og infrastruktur gjenoppbygget.

I et forsøk på å finne en bærekraftig løsning utnevnte FNs daværende generalsekretær Kofi Annan i 2005 Finlands tidligere president Martii Ahtisaari som sin spesialutsending. Ahtisaari måtte imidlertid gi opp forsøkene på å nå frem til enighet mellom partene. Neste steg ble i stedet utarbeidelsen av den såkalte Ahtisaari-planen for Kosovo. Planen tegner opp et Kosovo hvor det

internasjonale samfunnet fortsatt spiller en aktiv rolle og hvor minoritetsbeskyttelse er blant det mest sentrale. Planen innebærer også at Kosovo for alltid skilles fra Serbia, og Ahtisaari har personlig anbefalt ”supervised independence” for Kosovo (UNOSEK 2005: 1-5).

17. februar 2008 erklærte Kosovo sin uavhengighet fra Serbia, det til store protester fra den tidligere lederstaten i det gamle Jugoslavia. I løpet av kort tid ble landet anerkjent av en lang rekke land, deriblant USA, Storbritannia, Tyskland og Frankrike. 9. april samme år vedtok parlamentet landets første konstitusjon. Kosovos regjering har gjort det klart at uavhengigheten iverksettes i henhold til Ahtisaari- planen. Landet er per i dag anerkjent av 69 stater (inkludert alle skandinaviske stater), men er fortsatt ikke en FN- anerkjent stat. Mens FN fremdeles var i uvisshet etter Kosovos uavhengighetserklæring forberedte EU utplasseringen av European Union Rule of Law Mission (EULEX), en operasjon som skal overvåke og bistå politi og rettsvesen. EULEX er i samsvar med Ahtisaari- planen, og er det internasjonale samfunnets forsøk på å få et grep om Kosovos nye status (EULEX 2010; Republic of Kosova Government 2010).

1.4 Oppgavens disposisjon

I dette kapitlet har jeg redegjort for problemstilling og hovedspørsmål og jeg har gitt leseren innblikk i hvilken kontekst dynamikken utvikler seg i. For å belyse og nyansere problematikken rundt parallelle strukturer vil jeg i kapittel to presentere Robert D. Putnams teori om sosial kapital. Putnam, og ledende demokratiteoretikere, fremhever at komponenten sosial kapital er grunnleggende for at et demokrati skal fungere optimalt. I teorikapitlet presenterer jeg også institusjonell teori, som jeg anser utfyller forståelsen og belysningen av mine problemstillinger. Ettersom parallelle strukturer faller under definisjonen institusjoner, er teorien derfor relevant og nyttig i forståelsen om hvordan sosial kapital påvirkes av strukturene. I samme kapittel følger en kort redegjørelse av tidligere forskning som vil være relevant i forhold til analysen. Mens sosial kapital gir et ”bottom- up” perspektiv, vil institusjonell teori bidra med et ”top- down” perspektiv.

Metodekapitlet, kapittel tre, tar for seg det metodiske grunnlaget for den videre analysen. Her redegjør jeg for hvilke datainnsamlingsmetoder og datakilder jeg har anvendt, samt vurderer

datas troverdighet.

I kapittel fire vil jeg redegjøre for hvordan de parallelle strukturene har påvirket samfunnet i Kosovo og ser dette i forhold til problemstillingen og hovedspørsmålene jeg skal besvare. Med bakgrunn i teoriene jeg har presentert vil jeg drøfte hvordan strukturene har påvirket borgernes relasjon til staten og om disse strukturene kan fortsette å eksistere ved siden av de statlige. Videre vil jeg redegjøre for hvordan strukturene har påvirket demokratiet og demokratiseringsprosessen i Kosovo.

2. Teoretiske Perspektiver & Tidligere Forskning

2.1 Sosial kapital & institusjonell teori

Enhver analyse av denne typen må settes inn i en teoretisk sammenheng for å kunne relatere den til allerede kjente kunnskaper og idéer om hvorledes verden ser ut. Parallelle strukturer, som denne oppgaven konsentreres om, består av aktører på ulike samfunnsnivåer som står i et innbyrdes forhold til hverandre. Aktører, enten som individer på mikronivå, eller som institusjoner på meso- og makronivå, påvirker hverandre, og samfunnet for øvrig, gjennom sine erfaringer og valg.

Ved å bruke to teorier, med ulike perspektiver og tilnærmingsmetoder, er det i større grad mulig å forklare, forstå og ta hensyn til det komplekse samfunnsfenomenet som parallelle strukturer frembringer. Der sosial kapital, som definert av Robert Putnam, retter fokus mot et ”nedenfra–og–opp” perspektiv, gjennom sosialisering i horisontale strukturer, bidrar institusjonell teori med et ”ovenfra - og - ned” perspektiv og belyser i hvilken grad institusjoner påvirker sosial kapital og demokratiet forøvrig. Et ”nedenfra-og-opp”-perspektiv innebærer at analyser av sosial kapital plasseres i en politisk og institusjonell kontekst.

2.1.1 Hva er sosial kapital?

Teorien om sosial kapital har blitt benyttet i en mengde ulike fagområder, med sosiale nettverk, sosiale normer, tillit og engasjement for fellesskapets beste som sentrale elementer (Coleman 1994 ; Putnam 1995). Sosial kapital er et sammensatt begrep og foreligger på forskjellig nivå i samfunnet – mikronivå (individ), mesonivå (lokalsamfunn, kommune) og makronivå (stat) (Halpern 2005). Begrepet strekker seg tilbake til 1900 – tallet, da L. Judson Hanifan oppdaget hvordan man kunne løse sosiale, økonomiske og politiske problemer ved å styrke solidaritetsnettverk blant samfunnsborgere (Putnam & Goss 2002: 4). Hanifan observerte at nedgang i aktiviteter som bidro til nabofellesskap førte til isolasjon og stagnering, dette var særlig tilfelle i jordbruksområder med for eksempel felles eplesanking og låvebygging. Begrepet slo derimot for alvor igjennom med den amerikanske statsviteren Robert Putnams bok ”*Making*

Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy” (1993) og ikke minst med artikkelen *”Bowling Alone: America’s Declining Social Capital”* (1995).

I *”Making Democracy Work”* (1993) gjennomførte Putnam en omfattende studie i Italia hvor han undersøkte medborgerlig engasjement for å skape politisk stabilitet og økonomisk fremgang. Putnam fremholder at regionene i Nord-Italia presterer bedre politisk og økonomisk på grunn av eksisterende gjensidige relasjoner mellom myndigheter og sivilsamfunn. De sørlige regionene i Italia bar derimot preg av en kultur basert på frykt og mistenksomhet som hindret institusjonelle reformer. Putnam påpeker at sosial kapital er en forutsetning for at demokratiet skal fungere, blant annet fordi demokratiet bygger på tillit til at de folkevalgte handler til fellesskapets beste. Regioner med skjør tillit var preget av dårligere styresett, økt korrupsjon, og generelt svakere demokratiske institusjoner. I regioner der tilliten blant borgerne var sterk fungerte også institusjonene betraktelig bedre. Det som i stor grad bidrar til å skape sosial kapital i samfunnet er at mennesker kommer sammen, ansikt til ansikt, og løser felles oppgaver, og dette er noe som primært skjer innenfor de frivillige organisasjonene.

Det er altså eksistensen av sosiale nettverk, organisering og normer for gjensidig tillit som bidrar til høy sosial kapital og som utgjør forskjellen på om institusjonene utvikles til velfungerende demokratiske institusjoner eller ikke. Putnam definerer sosial kapital som: *”By social capital I mean features of social life – networks, norms and trust – that enable participants to act together more effectively to pursue shared objectives”* (Putnam 1993: 169).

Kjernen i teorien om sosial kapital er at sterke sosiale nettverk mellom borgere – enten disse nettverk er formet gjennom formelle organisasjoner eller mer uformelle relasjoner – genererer tillit og samarbeid mellom borgere, og dermed økt samfunnsengasjement og økt evne til kollektiv handling (Putnam 2000: 288-289). På denne måten kan man danne nettverk som kan innfri individenes sosiale behov og forbedre levekårene for hele samfunnet. Økt kontakt med andre mennesker, spesielt med mennesker med annen bakgrunn enn en selv, og engasjement i samfunnet vil bidra til å øke tilliten både mellom enkeltpersoner og til myndighetene. Dette vil utvikle gjensidigheten som leder til at hvert individ våger å satse og ofre mer for fellesskapets goder. Fordelene av å være inkludert i fellesskapet vil være større enn fordelene av å opptre alene

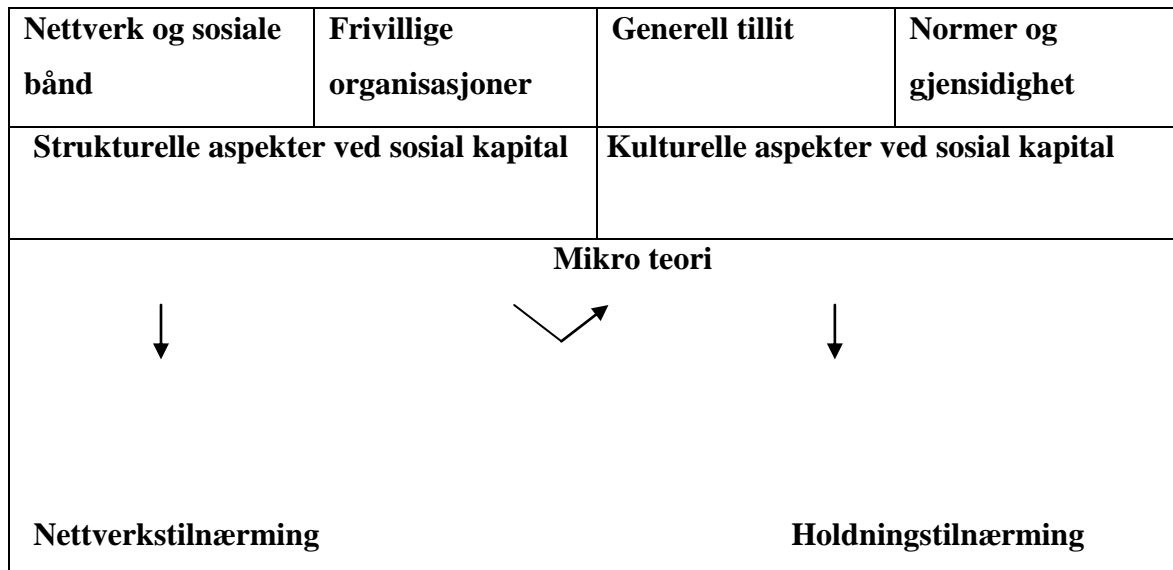
(ibid.).

Michael Woodlock og Deepa Narayan (i Putnam & Gross 2006:6) hevder at samfunn som har et mangfold av sosiale nettverk og sivile organisasjoner er mindre sårbare enn samfunn som mangler slike komponenter. Woodlock og Narayan fastslår at samfunn med høy sosial kapital står bedre rustet fremfor utfordringer som fattigdom, konflikthåndtering samt å kunne dra nytte av nye muligheter. Flere teoretikere hevder at utviklingen av sosial kapital bidrar til økt deltakelse i demokratiet og økt følelse av kontroll og påvirkning av eget liv.

Sosial kapital skiller seg fra for eksempel økonomisk og human kapital ved at det ikke er en ressurs kontrollert av enkeltindivider, men en egenskap ved de relasjoner som fører individene i et samfunn sammen og som dermed er av stor betydning for sosial integrasjon, demokratisk stabilitet, og effektivitet og økonomisk effektivitet (Coleman 1990; Putnam 1993; Ostrom & Ahn 2001; Lin 2001). Sosial kapital er derfor et kollektivt gode som ethvert medlem av et samfunn drar nytte av. ”*Social capital is defined by its function. It is not a single entity, but a variety of different entities having two characteristics in common: They all consist of some aspect of a social structure, and they facilitate certain actions of individuals who are within the structure*” (Coleman 1990: 302). Coleman fremhever sosial kapitalens offentlige gode (public good) som fungerer som en katalysator i et samfunn. Når sosial kapital først har slått røtter i et samfunn og borgerne kjenner økt tillit til hverandre, vil borgerne høste inn godene av denne formen for kapital. Ostrom og Ahn (2001) fremholder at samfunnets dose av sosial kapital reduseres ikke gjennom bruken av denne, slik som for eksempel økonomisk kapital kan gjøre, men derimot kan sosial kapital forvitne eller svekkes gjennom manglende bruk.

2.1.2 Komponenter ved sosial kapital – sosial tillit, nettverk og sivil engasjement

Komponenter – sosial kapital (Stolle 2004)

Tillit

Tillit er et grunnleggende element i forståelsen av sosial kapital. For at individer i et samfunn skal kunne løse kollektive dilemmaer, må det finnes gjensidig tillit mellom borgerne. Tillit koples på denne måten til modellen av det rasjonelle individ som bringer kollektive løsninger på kollektive dilemmaer. Rothstein påpeker at tillit er den mest sentrale ingrediensen av begrepet sosial kapital (2006:15).

Vertikal tillit, altså tillit til staten (sentrale samfunnsinstitusjoner) (meso og makro nivå), fremholdes som en grunnleggende og viktig del av et fungerende demokrati. Norris (1999: 2-3) fremhever at stadig synkende tillit til statlige institusjoner kan lede til at borgerne ikke følger politiske beslutninger frivillig. Det kan påvirke institusjonenes muligheter til å prestere og produsere politiske utfall, og føre til ytterligere mistillit og til og med undergrave støtten til demokrati som styreform. Dette gjelder fremfor alt nye demokratier som er avhengig av å generere politisk tillit for å holde statsapparatet gående, særlig under kriser. Uten politisk tillit i nyfødte demokratier kan det føre til et tilbakefall til autoritære regimer (Norris 1999:2-3). Norris beskriver fem ulike nivåer som politisk tillit retter seg mot. Jeg er her særlig interessert i to av

disse; 1. tilliten til statlige institusjoner, og 2. nasjonal identitet (Norris 2009: 5).

Tillit finnes i flere former. *Kunnskapsbasert* tillit er tillit som assosieres med individer man kjenner personlig, for eksempel en pålitelig tannlege (Rothstein og Stolle 2003). Litteraturen skiller dessuten også mellom ”tykk” og ”tynn” tillit. Tykk tillit oppstår gjerne i det mer tradisjonelle bondesamfunnet, og hos lukkede sosiale grupper eller sosiale klikker. I slike samfunn er rolleforventningene til den enkelte tydelig definerte. De som er innenfor gruppa opplever tykk tillit seg imellom mens de som befinner seg utenfor gruppa blir bemøtt med mistillit og skepsis (Newton 1997 ; Scott 1991). Baksiden er at sterk tillit innad i en gruppe uten kontaktnett utenfor gruppa kan hindre, snarere enn bidra til, kollektiv handling mellom mennesker av ulik bakgrunn, og dermed skade integrasjon på samfunnsnivå (Newton 1999; Woolcock 1998).

Tynn, eller generalisert tillit, er tillit vi forbinder med det moderne og sosialt mobile samfunn. I det moderne samfunn er mellommenneskelige relasjoner mer tilfeldige og mer kontraksbaserte, sammenliknet med det tradisjonelle bondesamfunnet. Tynn tillit er når man går ut fra at folk flest er til å stole på, selv om man kanskje aldri har truffet de før og uavhengig av gruppetilhørighet. Tynn tillit karakteriseres av tynnere grad av informasjon samt svakere kontroll, mens det motsatte gjelder for tykk tillit. Når Putnam nevner tillit i demokratiseringssammenheng, er det førts og fremst tynn tillit han refererer til (Putnam 1993). Moderne samfunn er for store for at alle skal kjenne hverandre personlig, derfor er denne formen for tynn tillit essensiell for at kollektiv handling skal være gjennomførbart. Det er nærmest utenkbart at et samfunn vil klare seg uten et minimum av generalisert tillit (Newton 1997).

Nettverk

Putnam fremhever at sosiale nettverk frembringer individuelle, så vel som kollektive, goder som samfunnet drar nytte av. I følge Putnam genererer nettverk andre typer av sosial kapital, slik som tillit og sivilt engasjement og bidrar til økt informasjon mellom aktører samt forbedret informasjonsflyt. Derimot er strukturen på nettverkene av stor betydning for hvor viktige de er i et sosialt kapitalperspektiv. Graden av *horisontalitet* vs. *vertikalitet* er avgjørende for hvor effektivt de skaper og sprer sosial kapital. I et vertikalt nettverk finnes det liten gjensidighet

mellom overordnede og underordnede, noe som fører til at opportunisme utgjør et latent og vedvarende problem. Vertikale nettverk er derfor relativt svake i løsningen av kollektive dilemmaer. ”A vertical network, no matter how dense and no matter how important to its participants, cannot sustain trust and cooperation” (Putnam 1993: 174). Putnam viser til frivillige organisasjoner og deres horisontale struktur, og påpeker at gjensidigheten får en helt annen betydning enn ved vertikale organisasjoner. Putnam fremholder at i horisontale nettverk er solidaritet og gjensidighet mer framtrædende trekk ved samhandling enn makt og dominans. Det er graden av horisontalitet som avgjør hvor fort og hvor effektivt sosial kapital sprer seg i et samfunn. Horisontale nettverk er derfor sentrale i spredningen av demokratiske verdier på mikro-, meso og makro nivå (ibid.).

Putnam skiller også mellom *formell* og *uformell* organisering. Formelle nettverk karakteriseres av at deltakelsen reguleres ved at en må ha medlemskap, betalte avgifter, regelmessig møte osv. Et uformelt nettverk preges derimot av mer spontane møter, for eksempel ved idrettsarrangementer der folk møtes på banen uten å kjenne hverandre og danner lag. Putnam påpeker at både formell og uformell sosial kapital kan skape gjensidighetsrelasjoner og gi offentlige og private goder (Putnam 2002: 10).

Nettverksstrukturene kan også bidra til å skape *brobyggende* eller *bindende* sosial kapital. Nettverk hvor barrierene mot utenforstående er relativt lave, og hvor kontakten med mennesker med ulike oppfatninger, verdier og synspunkter, bidrar til å skape løse forbindelser som bygger bro over etablert tillit, toleranse og normer (bridging social capital) (Putnam 1993; Rothstein & Stolle 2003; Woolcock 1998). Motsatt vil bånd knytte sammen grupper eller mennesker (bonding social capital) som er like hverandre på avgjørende områder, for eksempel med hensyn til kjønn, etnisitet og alder og ledsages av mistillit til utenforstående. For at generalisert tillit skal kunne gro er det derfor ønskelig at brobyggende sosial kapital får ”fotfeste”.

Sivilt engasjement

Sosial kapital er ikke fullkommen uten å inkludere det sivile engasjementet. Tillit og nettverk er nødvendige, men uten et seriøst og kompetent sivil engasjement vil ikke demokratiet være bærekraftig i et langsiktig perspektiv. Borgere må bry seg om saker som berører andre deler av

samfunnet enn kun det private. Å delta i diskusjoner med borgere som er ulike enn en selv og komme frem til felles løsninger er ytterst viktig for den kollektive ”ånden”. Dette krever at borgere har kjennskap til hverandre, er villige til å dele og innhente informasjon om hverandre og dermed kunne formulere konstruktive tilsvær. En slik proaktiv deltakelse vil føre samfunnsutviklingen fremover og forbedre forholdene på mikro, meso og makronivå. Narayan understreker viktigheten av det sivile samfunn som følge: “It is civil society that in interaction with the state through contentious politics and public policy measures attempts to create new opportunities for those previously excluded from full participation in society. Hence nurturing social capital for the public good requires far more than volunteerism and public policy support of voluntary associations” (Narayan 1999).

2.1.3 Bonding & Bridging Social Capital

“[...] all societies and all social groups have social capital. However, for societal well being or the collective good, a transition has to occur from exclusive loyalty to primary social groups to networks of secondary associations whose most important characteristic is that they bring together people who in some ways are different from the self” (Narayan 1999: 12) .

Deepa Narayan tydeliggjør viktigheten av ”brobyggende” sosial kapital og fremhever at det er ytterst viktig å investere på områder som fremmer sosial kapital av brotypen, ettersom denne synes å ha størst potensiell virkning på ovennevnte faktorer som politisk stabilitet, økonomisk vekst, korrupsjonsbekjempelse og fattigdomsbekjempelse. Fordelene av å være inkludert i nettverk som fremmer samhold viser seg også ved at mulighetene for jobb og økonomisk vekst åpner seg for ulike etniske grupper, samtidig som også kjønnsforskjeller og rasediskriminering minker. De brobyggende båndene som er tette og frivillige, men ikke nødvendigvis sterke, binder mennesker fra ulike grupper med hverandre og bidrar til økt informasjonstilgang, kilder og muligheter. Etter hvert som folk blir kjent med personer ulike enn dem selv blir det også mindre sannsynlig at sosiale ulikheter leder til splittede sosiale kløfter (ibid: 13).

Samtidig klargjør Narayan at slike nettverksbånd ikke alltid forbindes med positive sider men at de i visse fall også inneholder negative aspekter som man må ta hensyn til. Nettverk med stor

makt og solide ”grenser” kan begrense tilgangen til ovennevnte muligheter. Sosial kapital av båndtypen kan på denne måten begrense individuell frihet ved å forlange overdrevent mye av suksessfulle individer i gruppen – såpass overdrevne krav at i visse tilfeller tvinges disse personene til å bryte kontakten med en større etnisk gruppe. I visse fall manifesterer sosial kapitals negative påvirkning seg på mektige, sammenflettede sosiale grupper, som ikke står til svar hos befolkningen, og som praktiserer korrupsjon og partiskhet til fordel for sine nærmeste venner (særlig med tanke på viktige maktposisjoner). Narayan fremviser at et samfunn kan være rik på sosial kapital hos sosiale grupper men likevel oppleve fattigdom, korrupsjon og konflikt. For å forstå hvorfor må vi, ifølge Narayan, ta hensyn til og undersøke tre andre fenomener. For det første, forbundet (brobyggende) eller som Narayan uttrykker det ”the cross cutting ties” mellom grupper; for det andre, statens egenart; for det tredje, hvordan staten/institusjonene agerer med distribusjonen av sosial kapital.

Vender vi oss mot det andre fenomenet, statens egenart, hvis kjernedrag (som nevnt tidligere) innbefatter både territoriet, innbyggerne og myndighetsorganene. Magstadt og Schotten (i Narayan 1999) påpeker at en regjering anses som legitim “to the extent that its claim is grounded in moral or political principles generally acceptable to its people and so long as its actions remain consistent with those principles”. Når stater kollapser mister de kapasiteten til å oppfylle tre grunnleggende funksjoner: som enerådende/suveren autoritet (godkjent identitetskilde og arena for politikktutforming); som en institusjon; og som en sikkerhetsgarantist for innbyggerne innenfor et bestemt territorium(i Narayan). Institusjoners strukturer, regler og normer og det politiske systemet er i en dynamisk interaksjon med den sosiale organiseringen i samfunnet, ettersom den både berøres av den og over tid medvirker til forandring i den. Staten skaper det politiske og sosiale rommet som det sivile samfunn og borgerne skal benytte seg av. Det sivile samfunn fungerer som en ”vakthund” som sørger for at staten bevarer maktbalansen.

2.2 Institusjonell teori

Begrepet institusjon blir brukt på forskjellige måter innen statsvitenskapen. En ikke-teoretisk tilnærming sikter på politiske institusjoner, for eksempel parlamentet, folkevalgte organer, forvaltningen i bred forstand, domstoler, overnasjonale politiske og administrative organisasjoner osv. I nyere institusjonell teori er det imidlertid bred enighet om å forstå institusjoner som regler og normer som aktørene har interaksjon med. Mens bruken av begrepet institusjon er ensartet, gjelder ikke det samme for antakelser om aktørenes motiver (Østerud m.fl. 1997) .

Institusjonalisme er betegnelsen på forskningsmessig tilnærming der studiet av institusjoner blir tillagt en betydelig og selvstendig verdi (ibid.). Den institusjonelle tilnærmingen har særlig i 1980- og 1990- årene fått stor og økende interesse, ofte under betegnelsen nyinstitusjonalisme. Litteraturen skiller mellom flere nyinstitusjonelle tilnærmingemetoder. I den økonomiske nyinstitusjonalismen er aktørteorien som regel en modifisert versjon av mikroøkonomiens aktørteori. Denne tilnærmingsmåten forutsetter at aktørene er rasjonelle og egennyttemaksimerende, som til enhver tid velger det som best og mest effektivt realiserer deres preferanser. ”The underlying logic of *rational choice* institutionalism is that institutions are arrangements of rules and incentives, and the members of the institutions behave in response to those basic components of institutional structure” (Peters 2000) .

Nyinstitusjonalismen, med Johan P. Olsen og James March i spissen, opererer med normstyrte aktører framfor konsekvens- og interessestyrte aktører. Det teoretiske utgangspunktet som March og Olsen frembringer i ”*Rediscovering Institutions*” (1989) er at politiske institusjoner er normdannende og meningsfylte og har en integrerende effekt på aktørene i forhold til et gitt sosialt og politisk fellesskap. Individet er ikke et fullstendig rasjonelt vesen, og kan ikke gi alle tenkelige alternativer for handling oppmerksomhet på samme tid. Institusjoner definerer identitet for individet, gruppen og samfunnet, og identitet og rolleoppfatning er sentralt for adferd (March og Olson 1989). Dette betyr at handling ikke er festet i rasjonelle kalkulasjoner basert på individuelle, eksogent gitte og stabile preferanser. Derimot kan interesser være skiftende og endogene; formet innenfor institusjonene (ibid.).

Denne oppgaven utgår primært fra March og Olsens institusjonelle tilnærming og baserer seg på tre antakelser om menneskelig adferd, meningsdannelse og institusjonell tilpasning (March og Olsen 1989; 1996). For det første en antakelse om at menneskelig adferd er basert på roller og identitet og i mindre grad grunnet i nyttekalkulasjoner av ulike muligheters konsekvenser. Institusjoner er bærere av formelle og uformelle normer for riktig opptreden, og definerer hva som aksepteres og hva som ikke aksepteres. For det andre at mening påvirkes, og formes, gjennom politiske og sosiale prosesser. Individets opplevelse av verden er tolkninger, avhengig av kognitive prosesser som avgjør hva man oppfatter, og om dette oppfattes som bra eller dårlig. Disse kognitive prosessene er igjen betinget av institusjonell historie og kontekst. For det tredje en antakelse om at institusjonell tilpasning er avhengig av tidligere veivalg og erfaring, institusjonell identitet og historie (Krasner 1988).

Det betyr at denne oppgaven ser på de parallelle strukturene som et system av enkeltstående institusjoner. Disse institusjonene har en egen historie. De har vært gjennom et unikt sett av veivalg som har gitt hver institusjon en egen identitet. Politiske og/eller administrative valg, og press for omstilling fra omgivelsene, eller andre forsøk på forandring og påvirkning, blir tolket i lys av denne institusjonelle egenarten. Den utviklingen som parallelle institusjoner i Kosovo har gjennomgått er en konsekvens av en eller annen form for ekstern og intern press. Det er åpenbart at den Serbiske staten er en nøkkelaktør og en viktig bidragsyter til at disse strukturene eksisterer. Vender vi oss mot interne faktorer, er det tydelig at den serbiske befolkningen i Kosovo utgjør en relevant faktor, ettersom de er daglige brukere av strukturene og formes i større eller mindre grad av disse. Samtidig er det klart at den internasjonale tilstedeværelsen i Kosovo siden 1999, samt Kosovos uavhengighetserklæring i 2008 er politiske avgjørelser som definitivt har hatt betydelig innflytelse på det nasjonale planet og skapt en ny politisk og institusjonell realitet for alle etnisiteter innenfor Kosovos grenser. Nye administrative organer har naturlig nok satt sitt preg på prosessen. Strategier formes, og politiske dragkamper foregår innenfor et institusjonelt definert handlingsrom. Persepsjoner og tolkning av ytre press er betinget av aktørenes historiske erfaringer av rutiner, normer og regler i institusjonen.

Utgangspunktet for oppgaven er å drøfte hvordan parallelle strukturer påvirker relasjonen til staten, og om parallelle strukturer kan eksistere ved siden av de statlige institusjonene eller om de

er konkurrerende. Det ovenstående ligger til grunn for hvordan jeg oppfater aktører og deres handlinger. Ideene om regelstyrt adferd, mening skapt gjennom sosiale og politiske prosesser og om institusjoners stivhengige utvikling har viktige implikasjoner for forståelsen av de endringer vi står overfor. Institusjoners historiske tyngde og særegne identitet, samt aktørenes institusjonelt bestemte oppfatninger, normer og roller har betydning for hvordan endring skjer.

2.2.1 Institusjoner og sosial kapital

I etterfølgende skriv om sosial kapital fremholder Putnam at måten staten fremmer eller motvirker sosial kapital på er alt for lite utforsket (Putnam 2002: 17). Flere forskere har senere forsøkt å belyse nettopp denne stien, en av dem er statsviteren Bo Rothstein. Rothstein (2003) påpeker at det kan være naturlig dersom den representative delen av politiske institusjoner (regjeringen, parlamentet, politiske partier) blir bemøtt med skepsis og mistillit, særlig av en minoritet. Men dette behøver ikke nødvendigvis påvirke borgernes relasjon til hverandre. Problemet er desto større dersom forvaltningsdelen i det demokratiske maskineriet (domstolene, politiet, helsemyndigheter, skoler) mister tillit hos borgerne. Lennart Lundquist har stadig fremholdt at forvaltningsinstitusjonenes betydning for demokratiets måte å fungere på er avgjørende, dessverre er viktigheten av disse institusjonene alt for ofte undervurdert (i Rothstein 2003: 174). Rothstein gir to årsaker til deres viktige rolle. For det første kan deres handlinger være av svært inngripende karakter og helt avgjørende for borgernes velferd. Om en politiker ikke representerer sine velgere på en ønskeverdig måte, får det ikke noen umiddelbare negative konsekvenser. Derimot om dommere, lærere, leger osv. handler uetisk kan det få ubehagelige og til og med fatale konsekvenser der og da. For det andre er kontakten med demokratiets forvaltningsinstitusjoner mer frekvent enn med demokratiets representative side. Det er derfor ytterst viktig at forvaltningsinstitusjoner er upartiske, ikke-korruperte, og rettferdige. Rothstein fremholder at rettsstatens institusjoner (domstolen, politiet) har en sterkere forklaringskraft og påvirkningskraft når det gjelder hvor stor tillit mennesker har til hverandre enn for eksempel utdanning og foreningsengasjement (slik Putnam antyder). Institusjonenes rettferdighet er svært viktig for hvordan borgerne oppfatter de, som igjen påvirker deres relasjon, i form av tillit til hverandre. Rothstein viser til kausale mekanismer, altså hva det er i forandringen av variabelen x som årsaker forandring i variabelen y, og fremhever at om det viser seg at man ikke kan stole på politiet, dommere, lærere og leger, hvem kan man da stole på? Offentlige tjenestemens etikk er

sentral, ikke bare for hvordan han/hun administrerer sitt arbeid, men også hvilke signaler de sender ut til samfunnet om hvilke type ”spill” som gjelder i samfunnet. Dersom offentlige tjenestemenn er partiske eller korrupte, vil folk fort tro at personer, som ifølge loven skal handle i allmennhetens interesse, heller ikke er til å stole på. Ut fra dette konkluderer man at de fleste andre mennesker heller ikke er til å stole på. I et samfunn med partiske og korrupte tjenestemenn oppdager man fort at de fleste borgere engasjerer seg i bestikkelser, og ulike former for nepotisme, for å innhente det man anser er rettmessig. For å kunne arbeide/fungere i et slikt samfunn må borgerne, selv om de forstår at det er moralsk feil, ta del i bestikkelser og nepotisme. *”Av detta drar de slutsatsen att eftersom de själva inte är att lita på, är inte heller andra människor i allmänhet att lita på”* (ibid: 189). Det kausale sammenhenget er tydelig; Institusjoner, som representeres av tjenestemenn, påvirker borgernes tillit til institusjonene, som igjen påvirker borgernes tillit til hverandre. Institusjoner er dermed direkte med på å påvirke sosial kapitalens grunnleggende komponent – tillit.

Naryans (1999) undersøkelse av det dynamiske forholdet mellom godt fungerende statlige institusjoner og sosial kapital, bygger på et rammeverk som fokuserer på hvordan de ulike variablene påvirker hverandre. I følge Narayan er statens funksjonalitet og bredden av ”cross cutting ties” (brobyggende bånd) mellom ulike sosiale nettverk, to av de mest kritiske dimensjonene som utgjør forskjellen mellom en godt fungerende stat og en korrupt, konfliktbasert og dypt splittet stat. Idealet er (kategori 1/label Well-being) godt styresett med en velfungerende regjering, supplert av brobyggende bånd mellom ulike sosiale grupper, som igjen vil lede til økonomisk og sosial fremgang. Land som tilhører denne kategorien er de skandinaviske landene og Nederland. I kategori 2 finner man land med velfungerende regjeringer (eller regioner, samfunn), men hvor ledende/primære sosiale grupper utilbørlig påvirker regjeringen. Disse karakteriseres av relativt få ”cross - cutting ties” på tvers av sosiale grupper, som leder til ekskludering av de ikke- dominante gruppene. Hovedkarakteristikken for kategori 2 er latent konflikt. Ekskluderende grupper kan etter hvert organisere seg på tvers av ulike samfunnsgrupper og lede et sosialt opprør som utfordrer statens ”status quo” samt dens maktapparat. Narayan hevder at hvis slike samfunn åpner opp muligheten for utenforstående grupper så er ikke veien lang til å oppnå idealet, kategori 1.

Alternativt kan slike land og samfunn degenerere til en tredje kategori som karakteriseres av et konfliktfylt samfunn med vold, borgerkrig, eller anarki med en gradvis forvitring av den sentrale staten. Etter hvert som staten ikke klarer å fullføre sine primære funksjoner, blir ledende sosiale grupper uformelle erstattere som ”oppfyller” statens oppgaver. På denne måten blir makt og autoritet overtatt krigsherrer, mafia, geriljagrunder og andre voldelige grupperinger.

Samfunn preget av sosiale grupper med utbredt kontaktnett (brobyggende kapital) og dårlig fungerende stat, vil føre til at uformelle nettverk/grupperinger fyller statens ”sko” og danner grunnlaget for overlevelsesstrategier. Her inkluderes uformell belønning, uformelle kontraktsbaserte avtaler, økte uformelle aktiviteter, sysselsetting, ”grå” økonomi, samfunnsdrevne skoler og sykehus osv. Narayan og Nyamwaya (i Narayan 1999) viser til Kenya hvor 30000 selvhjelp- grupper i rurale områder, hadde liten, eller ingen kontakt med sentrale myndigheter.

2.3 Tidligere forskning

Forskning på parallelle strukturer, som definert i denne oppgaven, er nærmest minimal. Det eksisterer svært få tilfeller som er like komplekse som de parallelle strukturene i Kosovo. For det første er de ulovlige, men opererer åpent og relativt uavbrutt. For det andre er de svært effektive. For det tredje støttes de økonomisk og fysisk fra et naboland – Serbia. Hadde samme situasjon oppstått i et vestlig demokrati, hadde staten mest sannsynlig ruiner hele systemet over natta. Likevel finnes det forskning som til en viss grad kan sammenliknes med situasjonen i Kosovo og som gir et godt bilde av hva som egentlig skjer. Statsviteren Michael Keating frembringer et slikt perspektiv. Keatings forskning konsentreres om nasjonalisme, europeisk politikk, regional politikk og separatisme.

Michael Keating tillegger en politisk dimensjon som bygger på mål og strategier blant regionale aktører (Aldecoa & Keating 1997). Denne dimensjonen er viktig og utfyller ovennevnte teorier. Keating (1999) trekker frem tre områder der regioner kan sikte mot innflytelse: økonomisk, kulturelt og politisk. Regioner ønsker seg økonomisk vekst og sysselsetting. Keating fremhever at dette kan oppnås gjennom å tiltrekke seg nye næringsdrivende, særlig små- og mellomstore bedrifter. Dessuten legger regionene til rette for samarbeid ut over grensene slik at man øker

sannsynligheten for synergieffekter og komplementaritet med andre bedrifter. Slike mål har ledet til at bestemte regioner har knyttet nære bånd mellom lokale myndigheter og næringsliv. En slik strategi blir gjerne forsterket av et felles kulturelt grunnlag og et politisk ønske om å sikre effektiv økonomisk kontroll og gi lokale myndigheter sterkere økonomiske verktøy. Her kan man se et mønster som godt kan sammenliknes med de parallelle institusjonene i Kosovo. Bedriftene, som Keating refererer til, kan i dette sammenhenget byttes med parallelle strukturer, som på lik linje søker økonomisk kontroll og dermed sterkere verktøy mot statlig innflytelse. En bedre utviklet økonomi for serberne i Nord- Mitrovica vil kunne virke som en antagonist mot statlig styring.

Videre argumenterer Keating at kulturelle og politiske motiver gjør seg gjeldende i regioner der språk og kultur er ulik fra den nasjonalstaten regionen ligger under, og der det ofte er et mål med høyere grad av autonomi og selvstyre (Keating 1999). Quebec og Catalonia trekkes frem som eksempler på regioner som tar i bruk utdanningsinstitusjoner for å fremme sitt språk. Disse regionene søker for eksempel å utarbeide handelsavtaler som stimulerer regionenes tradisjonelle varer. Politiske motiver slik som de forstås av Keating, er ofte mest fremtredende i regioner der majoriteten er av en annen etnisk opprinnelse enn det majoriteten av innbyggerne i nasjonalstaten er. Quebec har for eksempel sterke støttespillere for sine interesser, og dermed tung politisk støtte, fra Frankrike, der de fleste som bor i Quebec stammer fra. Disse konfliktlinjene er uten tvil gjeldende i Mitrovica. Utdanningsinstitusjoner spiller en vital rolle også i Mitrovicë/a og Serbia er fort fremme med å forsvare serbernes ”legitime” politikk. Nettopp den politiske støtten som Serbia åpent tilskriver de parallelle strukturene utgjør en viktig faktor som myndigheten i Kosovo tar hensyn til.

3. Metode

Dette kapittelet omhandler den metodiske tilnærmingen i oppgaven. Her ønsker jeg å redegjøre for hvilke valg jeg gjør og hvorfor. Som nevnt innledningsvis er temaet for oppgaven parallelle strukturer og hvordan de påvirker den sentrale staten, institusjonene og de mellommetriske forholdene. For å besvare mine problemstillinger har jeg valgt å gjøre en komparativ studie av kommuner/bydeler med både albansk og serbisk befolkning hvor parallelle strukturer eksisterer, og kommuner med albansk og serbisk befolkning hvor parallelle strukturer ikke eksisterer. De to multietniske kommunene jeg har valgt å fokusere på er Fushë Kosovë/Kosovo Polje, og Mitrovicë/Mitrovica. I disse kommunene har jeg valgt å utføre kvalitative undersøkelser som grunner seg i semistrukturerte intervjuer, observasjoner og i mindre grad dokumentanalyse. Metodetriangulering øker muligheten for å frembringe ulike perspektiver, samtidig som det gir anledning til å kryssjekke at empiri fra ulike kilder er sammenfallende. Dermed reduseres også risken for feiltolkning (Yin 2007). Innen statsvitenskapen vil man dessuten ta avstand fra de aktører man studerer for slik å oppnå objektivitet. Triangulering som datainnsamlingsmetode gir en mer objektiv forståelse av virkeligheten, og vil være nyttig for å få frem samspillet mellom strukturer og aktører (Marshall & Rossman 2006: 102).

Hovedårsakene til at jeg anvender kvalitativ metode er som fremvist av Østerud et. al. (2004:) ”1) at feltet er for komplekst og uorganisert for kvantitativ måling, 2) at en ennå vet for lite om det aktuelle området og derfor må arbeide utforskende, og 3) at aktørene kulturelt konstruerer sin egen verden, og at forskeren ikke kan forstå denne prosessen uten designmessig fleksibilitet og forståelsesorientert dialog”. Eller som Marshall og Rossman (2006: 53) påpeker ”because thoughts, feelings, beliefs, values, and assumptive worlds are involved, the researcher needs to understand the deeper perspectives that can be captured through face-to-face interaction”. Parallelle strukturer er alt annet enn et enkelt fenomen. Strukturene opererer på ulike måter og på ulike nivåer. De strider mot Kosovos konstitusjon og flere opererer mer og mer i det skjulte. Strukturene har vært mye omtalt i media, men i frykt for opptøyer har lokale og internasjonale aktører hatt enn meget forsiktig tilnærming til fenomenet. Derfor kreves en fleksibel og åpen tilnærming også av meg som forsker. Det er ytterst essensielt at personer med erfaring fra disse strukturene frembringer deres syn og opplevelser. Dette vil berike min forståelse og tilnærming til fenomenet. Kvantitative metoder ville kun kastet skygge, og ikke lys, over komplekse

skildringer av strukturene. En kvantitativ tilnærming ville dessuten fortrenge verdifull data ved å påtvinge et begrenset verdenssyn på subjektene (Marshall & Rossman 2006: 54). Nedenstående skriv går dypere inn på de ulike datainnsamlingsteknikkene, samt bemerker fordeler og ulemper ved disse.

3.1 Komparativ case- metoden

For å belyse mine problemstillinger vil jeg anvende komparativ metode. Komparativ metode benyttes for å forklare likheter og forskjeller mellom land, regioner, kommuner etc. Hensikten med komparative studier er blant annet å teste teori, finne kausale sammenhenger eller helt enkelt få en bedre forståelse hvordan eller hvorfor noe inntreffer (Hantaris 1999). Jeg anser at en komparasjon av en kommune med både albansk og serbisk befolkning hvor parallelle strukturer eksisterer, og en kommune med albansk og serbisk befolkning hvor parallelle strukturer ikke eksisterer vil gi meg nødvendig empiri for å belyse problemstillingene.

Av den grunn har jeg valgt å sammenlikne Fushë Kosovë/ Kosovo Polje kommune og Mitrovicë/Mitrovica kommune som er to relativt like kommuner. I en situasjon med få enheter og mange variabler kan man ikke benytte alminnelige statistiske metoder hvor sammenhengen mellom to variabler analyseres samtidig med at alle andre variabler holdes konstant. Dette vil skape et uløst kontrollproblem. Arendt Lijphart har vært den ledende forskeren for ”the comparable cases”. Ved å velge forholdsvis ensartede cases oppnår man at antallet av eventuelle forklaringsvariabler synker idet mange variabler vil anta samme verdi på alle undersøkte cases (Lijphart 1977). Casestudiet kan brukes til å samle inn data relatert til individer, grupper, organisasjoner og ikke minst sosiale og politiske fenomener (Yin 2003: 1). Det er nettopp sammenliknbarheten som gjør at jeg velger disse to kommunene. Kommunene er demografrisk ganske like. I begge kommunene bor det både etniske albanere og etniske serbere. Kommunene er nærmest like store i befolkningsantall og har forholdsvis lik sosioøkonomisk utvikling. Å velge to kommuner hindrer også skjevheter som kan oppstå på bakgrunn av struktur. Disse kommunene er administrativt sett ganske like og har mange av de samme oppgavene. Jeg forventer heller ikke at kulturelle faktorer skal være av sentral betydning. Jeg har derfor i mindre grad prioritert slike faktorer i min analyse. Dessuten krever kulturelt betingede variabler dypere studier enn hva jeg har hatt mulighet til å utføre. Variabler som jeg har oppfattet som forstyrrende

har jeg utelatt og dermed redusert forstyrrende moment ved komparativ studie; at variablene kan bli for mange i forhold til enheten.

Fushë Kosovë/Kosovo Polje

Fushë Kosovë/Kosovo Polje ligger bare 10 km fra hovedstaden i Kosovo, Prishtina. Kommunen består av 1 by og 17 landsbyer. 4 av landsbyene er i hovedsak bosatt av etniske serbere, mens selveste byen Fushë Kosovë/ Kosovo Polje er etnisk blandet. I følge lokale myndigheter er den totale populasjonen i Fushë Kosovë/Kosovo Polje ca. 70 000 (www.fushekosova-komuna.org). Majoriteten er kosovoalbanere og utgjør rundt 85 prosent av innbyggerne. Serberne utgjør om lag 10 prosent. Resterende minoriteter er montenegriner, ashkali, roma, bosniere. Ordføreren i kommunen er albaner og representerer partiet Kosovos Demokratiske Liga (Lidhja Demokratike e Kosovës, LDK). Den administrative lederen (rådmannen) i kommunen er serber og representerer Det serbiske liberale partiet (Samostalna Liberalna Stranka, SLS) (OSCE 2009: 1; ECMI 2008) (. Kommunale myndigheter og tilbud benyttes av begge etnisitetene.

Mitrovicë/Mitrovica

Mitrovicë/Mitrovica ligger nord i landet og 40 km fra hovedstanden Prishtina. I følge lokale myndigheter bor det omtrent 100 000 innbyggere i Mitrovica. 70 prosent av innbyggerne er albanere mens 20 prosent er serbere. Resterende 10 prosent er ashkali, bosniere, romani, gorani. Etter Kosovo- krigens slutt i 1999 ble byen mer eller mindre delt i to. Ibar elven skiller den nordlige delen fra den sørlige. Den nordlige delen er i hovedsak bosatt av serbere (93 prosent serbere, 4 prosent albanere, resterende er romani, gorani, bosniere), mens albanerne er i flertall i sør (95 prosent albanere, 3 prosent serbere). Kommunen Mitrovica ledes kun av albanske partier og representanter. Serberne i Mitrovica anerkjenner ikke statlige eller kommunale myndigheter og har som følge opprettet parallelle strukturer. Kommunale myndigheter og tilbud benyttes derfor kun av albanere (www.mitrovica-komuna.org).

3.1.1 Utvalg

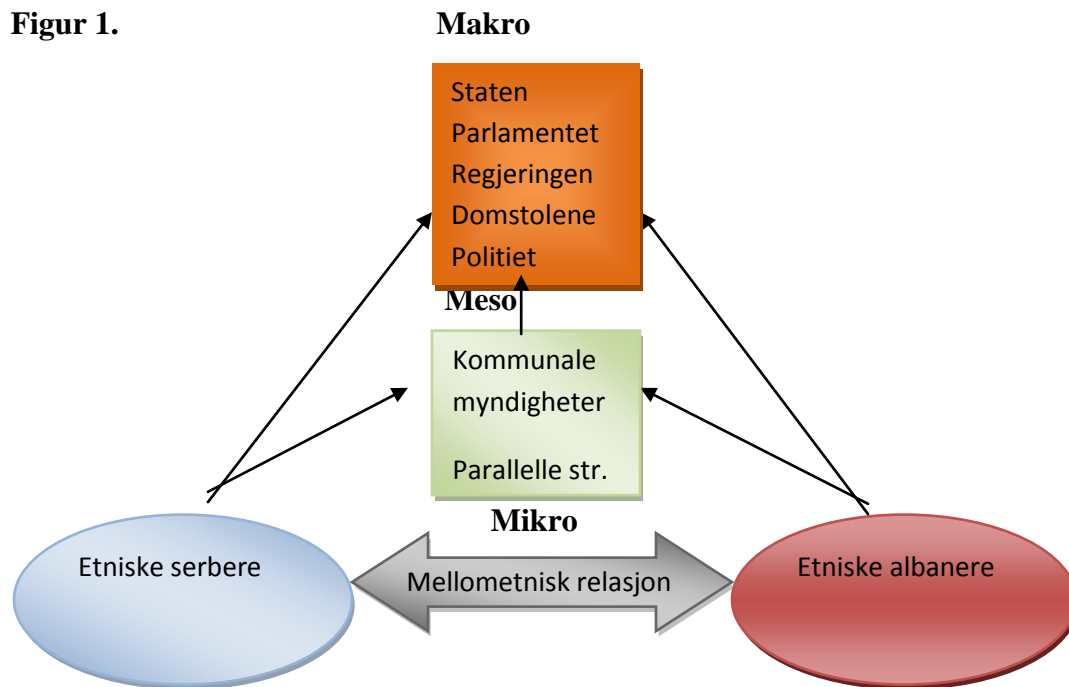
Utvalget av intervjupersoner har foregått i henhold til oppgavens tema og problemstillinger. Ettersom målet er å belyse hvordan parallelle strukturer har påvirket relasjonen til den sentrale staten har jeg valgt å rette fokus mot alminnelige borgere. Alminnelige borgere berøres daglig av lokale myndigheter og institusjoner, og kjenner godt til hvordan disse fungerer. Jeg har valgt å intervju etniske albanere og etniske serbere i to multietniske kommuner. Årsaken til at jeg fokuserer på disse to etnisitetene er fordi albanerne i Kosovo utgjør majoriteten i landet, mens serberne er den ”viktigste” minoriteten likestilt med majoriteten, og ikke minst det er fordi nettopp serberne som har opprettet de parallelle strukturene. I Fushë Kosovë/Kosovo Polje eksisterer det ikke parallelle strukturer, derimot finner man disse i Mitrovicë/a. For å kryssjekke data og bekrefte eller avkreft informasjon har jeg også intervjuet lokale kommunerepresentanter og ikke minst EULEX som daglig møter utfordringene som parallelle strukturer byr på. Jeg har også intervjuet to albanske NGOer med kjennskap til parallelle strukturer. Disse er organisasjonen FOL og Vetevendosje. I Fushë Kosovë/Kosovo Polje intervjuet jeg 10 personer. 5 av disse var etniske albanere, 4 var etniske serbere og 1 kommunerepresentant. I Mitrovicë/a intervjuet jeg 11 personer. 5 av disse var etniske albanere, 5 var etniske serbere og 1 kommunerepresentant. I Prishtina (hovedstaden) intervjuet jeg to representanter fra EULEX, 1 fra organisasjonen FOL, og 1 fra Vetevendosje.

3. 2 Operasjonalisering av sosial kapital

I teorikapitlet har jeg redegjort for begrepet sosial kapital og dens komponenter og dette utgjør bakgrunnen for hvordan jeg har tenkt å operasjonalisere begrepet sosial kapital. Jeg søker å finne hvordan parallelle strukturer påvirker relasjonen til den sentrale staten, institusjonene og de mellometniske forholdene. Dette gjør jeg ved å bruke teorien om sosial kapital som verktøy. Jeg undersøker to kommuner som er relativt like på de fleste områder, men med én hovedforskjell, nemlig ulike institusjonelle ordninger. Parallelle strukturer utgjør dermed hovedforskjellen mellom kommunene, og det er nettopp denne forskjellen jeg vil fange i min analyse. Hvordan har to ulike institusjonelle ordninger påvirket sosial kapital og dens komponenter, som er essensielle for demokratisk utvikling, økonomisk vekst og mellometnisk stabilitet? Er det forskjell på tillit, nettverk, kontakter, identitet og sivil engasjement i disse kommunene?

Jeg har operasjonalisert mine problemstillinger ved å stille spørsmål som beskriver borgernes relasjon til sentrale samfunnsinstitusjoner, identitet, og parallelle strukturer. Jeg har i intervjuene lagt vekt på å fange de ulike komponentene ved sosial kapital. Som følge har jeg delt inn intervjuguiden i spørsmål som fanger *Tillit* - tykk tillit, tynn tillit, og i særlig grad vertikal tillit, eller tillit til statlige institusjoner? Med statlige institusjoner sikter jeg på parlamentet, regjeringen, domstolene, politiet, kommunale myndigheter, helsesystemet. Jeg har valgt å inkludere både politiske (partiske) institusjoner, og institusjoner som ikke er av politisk karakter (domstolene, politet) da disse er særlig viktige for oppgaven. Men jeg har også spurt om religiøse institusjoner da disse tradisjonelt sett har hatt innflytelse på politikken på Balkan. Jeg er også interessert i å fange hvilke former av *nettverk* (horisontale eller vertikale?) borgerne engasjerer seg i og om disse leder til brobyggende eller bindende sosial kapital. Jeg vil prøve å fange sosial kapital på mikronivå- ved å stille ”horisontale” spørsmål til allmennheten og dermed forsøke å beskrive den mellommetriske relasjonen, og på meso- og makro nivå- ved å stille ”vertikale” spørsmål og fange borgernes relasjon til staten, statlige institusjoner og parallelle institusjoner. I mine spørsmål har jeg inkludert objektive indikatorer slik som om borgerne betaler skatter, hvilke skoler de går på, eller om stemte ved valg. De subjektive indikatorene retter seg mot identitet, symboler og bestikkelser (mutor). Disse indikatorene fanger relasjonen til staten. Dette kan illustreres som følge:

Figur 1.

Figur 2.

	<i>Vertikal</i>	<i>Horisontal</i>
<i>Objektive indikatorer</i>	Skatter og avgifter Skole/Universitet Politisk deltakelse	Nettverk Organisasjoner
<i>Subjektive indikatorer</i>	Identitet Symboler Bestikkelser	Formell/ uformell kontakt

3.3 Datainnsamling

For å sikre reliabilitet og validitet har jeg lagt vekt på å innhente empiri fra flest mulig forskjellig og uavhengige kilder. Ulike datakilder styrker forståelsen av det man har til hensikt å undersøke. Bruk av forskjellige datakilder øker sannsynligheten for å oppdage motsetningsfylt informasjon, og gir et korrekt og nyansert bilde over mangfoldet av oppfatninger og påvirkningsfaktorer som kan kobles til parallelle strukturer. I både intervjuer og observasjoner spiller informantene en forholdsvis aktiv rolle i datainnsamlingen.

3.3.1 Intervjuer

Intervjuer gir et godt grunnlag for å forstå verden fra informantenes side, frembringe betydningen av deres erfaring og avdekke tanker og følelser (Kvale 2009). Kvale fremhever at intervjuer er en spesiell form for samtale; en samtale med mening hvor målet er å oppnå så transparente og nyanserte beskrivelser som mulig. I mine intervjuer har jeg valgt å følge semistrukturerte intervjuguider. Et semistrukturert intervju gir meg muligheten til å lede samtalen i den retningen jeg selv ønsker, samtidig som det gir rom for å følge opp uforutsette temaer informantene bringer frem. Dette kan bidra til fyldige og mangfoldige beskrivelser av informantens opplevelser. Samtidig vil spørsmålene som jeg på forhånd har formulert holde meg innenfor det ønskelige rammeverket (se vedlagte intervjuguider).

Intervjuene ble gjennomført i løpet av en uke i midten av april. Primært hadde jeg planlagt for et ti dagers opphold i Kosovo, men på grunn av vulkanasken på Island ble flytrafikken rammet hardt, og jeg måtte nøye meg med syv dager. Dette innebar at programmet ble presset ytterligere, noe jeg helt enkelt fikk tilpasse meg til. Avtalte intervjuer med representanter fra kommunene, EULEX og NGOene ble flyttet til senere tidspunkt. Dette gikk mer knirkefritt enn hva jeg hadde forventet. De fleste av mine intervjupersoner (som nevnt i utvalg) var dessuten ”vanlige mann/kvinne på gaten”, noe flyforsinkelsen ikke hadde noen påvirkning på. April var en utmerket måned å utføre intervjuene på da jeg kom tettes inn på lokalbefolkningen, og dermed unngikk

emigrantene som i juni, juli og august vender tilbake fra diasporaen for å tilbringe ferien i Kosovo. Totalt utførte jeg 22 intervjuer, hvorav 10 i Fushë Kosovë/Kosovo Polje, 11 i Mitrovicë/a, 2 representanter fra NGOer, 2 fra EULEX. De fleste intervjuene foregikk i sentrum av kommunene, på kafeer og gågater. Ettersom målet var å fange den alminnelige borgers syn på relasjonen til den sentrale staten var det nettopp her jeg lettest kom i kontakt med folk. Fordelen med dette var at jeg kom i kontakt med vanlige personer som opplevde realiteten daglig og på nært hold. Fordelene var derimot større av å intervju folk som satt på kafeer enn folk som gikk på gatene. De som satt på kafeer var mer imøtekommende og rolige enn de som gikk på gatene. Jeg følte at det å sitte var viktig for flere av personene ettersom det gav et annet bilde utad enn det å stå og snakke. Dette var særlig viktig for borgerne i Mitrovica. Ulempene med å intervju folk på gaten var at de ikke alltid hadde tid til å besvare alle spørsmålene og måtte forlate intervjuet før det var ferdig. Dette gjorde at jeg oppsøkte folk på kafeer i langt større grad enn folk på gaten. Dessuten var det flere som tittet mistenksomt på intervjupersonen da man sto på gaten, noe som kunne påvirke og skape usikkerhet hos visse av informantene. Dette gjaldt i stor grad i Nord-Mitrovica. Hos NGOene, EULEX og kommunepolitikerne foregikk intervjuene ved deres kontorer. Fordelen med dette var at man i ro kunne fokusere på hva som ble sagt og hvilke spørsmål man skulle følge opp med. Natacha Andonovski-Carter (Deputy Head EULEX Policy Office) og Petrit Zogu (politisk ansvarlig) fra organisasjonen FOL bisto med svært relevant informasjon som var direkte avgjørende for studiens fremgang. Disse nøkkelinformantene ga meg dyp innblikk i situasjonen og anbefalte informasjonskilder som kunne bekrefte viktige opplysninger. Intervjuene med representanten fra EULEX og FOL foregikk lenger enn hva jeg hadde forventet; 1 time med P. Zogu og 1 time og 20 minutter med N. Carter. Jeg passet på å utnytte dette maksimalt ved å følge opp nye ledetråder og fikk blant annet bekreftet flere påstander. Ulempen med å intervju høyt oppsatte personer var at de hadde et begrenset tidsskjema som måtte følges og som gjorde at jeg ikke alltid fikk stille alle spørsmålene jeg hadde tenkt å stille på forhånd. I innledningsfasen var det utfordrende å komme i kontakt med aktuelle personer, og jeg fikk først etter flere telefonsamtaler og e-poster nøye meg med et ”kanskje” som svar. Her er det viktig å ikke gi opp men heller ikke bli for masete. Det gjelder å finne en balanse. Heldigvis fikk jeg avtalt og gjennomført alle intervjuene som planlagt. Før vi startet intervjuene innledet jeg med å fortelle litt om meg selv og hva hensikten med arbeidet og intervjuene var. Jeg gjorde det klart at det var frivillig å delta og at de hadde rett til

anonymitet. Flere av respondentene benyttet seg av anonymitetsprinsippet. Ettersom jeg har albansk bakgrunn (albanske foreldre) og snakker flytende albansk utgjorde ikke språket noe problem i samtaler med etniske albanere. Derimot pratet jeg engelsk med de serbiske informantene. Ulempen med å kommunisere på engelsk var at ikke alle kunne språket og jeg måtte bruke lengre tid på å finne personer som snakket engelsk. Dermed gikk jeg kanskje også glipp av interessant informasjon. Representantene fra NGOene og kommunene var alle albanere, mens representantene fra EULEX hadde vestlig bakgrunn. Jeg oppdaget fort at parallelle strukturer var et hett tema da flere av de serbiske respondentene nektet å snakke om dette. Det var heller ikke særlig populært å introdusere meg med mitt navn; som alt for tydelig viser at jeg er av albansk bakgrunn. Dette var særlig problematisk i Mitrovicë/a hvor jeg til tider følte meg ”truet” og usikker. Jeg valgte derfor kun å introdusere meg selv som en student fra Sverige og unngikk å bruke mitt navn så mye som mulig. For de som likevel spurte etter navnet, påsto jeg at jeg hette Benny. Jeg merket temmelig fort at jeg fikk en mer åpen, frivillig og konstruktiv respons ved å introdusere meg som en svensk student (og ikke nevne mitt avslørende navn).

3.3.2 Observasjon

I følge Marshall og Rossman (2006: 99) er observasjon ” *a fundamental and highly important method in all qualitative inquiry. It is used to discover complex interactions in natural social settings*”. Med dette som bakteppe gikk jeg inn for å oppsøke og observere parallelle strukturer.

Det er utrolig hvor mye informasjon man kan få av en taxisjåfør. Mitt ønske om å observere hvordan de parallelle strukturene jobber, og hvor de er lokalisert, ble oppfylt av en lokal taxisjåfør. Taxisjåføren, som ønsket å være anonym, var villig til å ta meg med til et av kontorene som sørget for utstedelse av pass, førerkort og bilregistrering. Kontoret var opprettet av det serbiske innenriksdepartementet og ved flere anledninger hadde myndigheten i Kosovo forsøkt å stenge det. Taxisjåføren skulle bestille et nytt pass for sin planlagte reise til Tyskland. Fordelen av å være serbisk borger med serbisk pass var langt større enn å være borger i Kosovo, hevdet taxisjåføren. Jeg fikk beskjed om å holde meg i bakgrunnen og smelte inn i omgivelsene, mens han ble tilbudt tjenester av en resepsjonist. Enhver mistanke om at jeg kunne være fra statlige

myndigheter kunne få uforutsette konsekvenser. Dermed gjorde jeg mitt ytterste for å tilpasse meg omgivelsene og samtidig suge til meg så mye informasjon som mulig.

Under denne observasjonen fokuserte jeg på hvordan stemningen ved dette kontoret var (gruppekulturen), hvor effektive deres tjenester var og hvordan kontorene konkret så ut. Dessverre kunne jeg ikke prate med noen av de andre tilstedeværende ”kundene” da det virket som om alle sammen var serbere. Jeg hadde ingen intensjoner om å avsløre hvem jeg var eller hvorfor jeg var der ettersom det ville være å bryte tilliten jeg hadde fått til taxisjåføren. Selv om kontakten med folk ved dette kontoret uteble har observasjonen likevel bidratt til et mer nyansert og helhetlig bilde av parallelle strukturer enn det jeg ellers ville ha hatt, noe som kan ha bidratt til å styrke troverdigheten i min analyse.

Under intervjuene i de to kommunene passet også på å utføre direkte observasjoner av feltet. Direkte observasjoner ga meg informasjon om hvordan folk oppførte seg mot hverandre, mot ukjente og hvordan hverdagslivet i det hele tatt utartet seg.

Ikke langt fra det serbiske ”passkontoret” lå det parallelle serbiske sykehuset. Her kunne jeg gå fritt inn uten å kjenne den nervepirrende følelsen jeg hadde ved passkontoret. Jeg kom i kontakt med en av sykepleierne ved sykehuset som sa seg villig til å vise meg rundt. Samtidig som jeg kommuniserte med henne (på engelsk) kunne jeg observere hvordan arbeidet på sykehuset foregikk. Jeg vil fremholde at jeg under hele besøket forsøkte å lede dialogen i den retningen som var mest interessant for meg. Målet med observasjonen ved det parallelle sykehuset var å få et konkret bilde av sykehuset, personalet, infrastrukturen og funksjonaliteten ved sykehuset. Samtidig passet jeg på å bekrefte flere tidligere påstander som jeg hadde fått av tidligere respondenter. Å bli veiledet og samtidig forsøke å observere så mye som mulig var krevende men lærerikt.

3.3.3 Dokumenter

For å få bedre innsikt i hvordan parallelle strukturer fungerer og hva slags tjenester de tilbyr, samt oppfølging og konsekvenser av eventuelle publiseringer eller initiativ, ønsket jeg å se nærmere på offentlige dokumenter, avisartikler og andre rapporter som omtaler parallelle strukturer. De mest omfattende rapportene jeg kunne få tak i var offentlige rapporter, publisert av OSSE. På intervjuene fremkom det at de fleste rapporter om parallelle strukturer er hemmeligstemplett og kun tilgjengelige for intern bruk. Likevel vil jeg si at OSSE- rapportene har gitt meg et bredt og godt bilde av parallelle strukturer. Disse rapportene er skrevet av en objektiv part og har derfor høy validitet og reliabilitet. Ved hjelp av disse rapportene har jeg kunnet bekrefte og styrke flere kilder. Jeg har også utforsket nettet og funnet diverse artikler som har bidratt med ytterligere innsyn. Disse artiklene er i hovedsak skrevet av anerkjente albanske journalister. Samtidig vil jeg påpeke at jeg har lest artiklene med en viss forsiktighet og forstått det hele med en ”klype salt”. Det er viktig at man er kritisk i forhold til innholdets validitet da flere av disse artiklene også kan være svært subjektive og uten vitenskapelig belegg. Her er det også viktig å forstå at når det gjelder casestudier er dokumentenes viktigste rolle å styrke data som primært hentes fra andre kilder (intervjuer, observasjoner) (Yin 2006: 113-114).

Jeg anser at det er et demokratisk problem at så mange dokumenter er hemmeligstemplett og ikke er mer tilgjengelige for allmennheten. Borgernes innsyn og mulighet for kontroll av offentlige organer er en sentral forutsetning for demokratiets legitimitet. Samtidig har jeg forståelse for at internasjonale aktører er forsiktige med hva media og offentligheten får ta del av. Visse opplysninger kan være av svært delikat karakter, og kanskje til og med forårsake politisk og etnisk ustabilitet dersom de publiseres. Dessuten kan visse publiseringer ødelegge eventuell agenda og policy mellom Kosovos myndigheter og internasjonale aktører. Imidlertid er det et paradoks at EULEX og OSSE som bistår lokale myndigheter med opplæring og rådgivning, og har som mål å innføre et fungerende demokrati i landet, ikke selv er mer åpne for innsyn.

3.4 Validitet og reliabilitet

Validitet – eller gyldighet/relevans- er knyttet til hvorvidt undersøkelsen måler det den har til hensikt å måle. Altså i hvilken grad man ut fra resultatene av et forsøk eller en studie kan trekke gyldige slutninger om det man har satt seg som formål å undersøke (Marshall & Rossman 2006: 201). Litteraturen skiller dessuten på indre (intern) og ytre (ekstern) validitet. Indre validitet (som kun gjelder ved kausale eller forklarende studier, ikke i deskriptive eller utforskende studier) – sikter på etableringen av et kausalt forhold hvor man fremviser at visse betingelser leder til, eller avhenger av, andre betingelser. Ytre validitet henspeiler at resultatene fra en studie av et begrenset omfang kan gjøres generaliserbare, eller allment gjeldende (Yin 2006: 55). Det er nettopp generaliserbarheten ved kvalitativ forskningsmetode som kritiseres av tradisjonelle kvantitative metoder. Som et motsvar, kan forskeren henvise til den teoretiske rammen som tydeliggjør hvordan data og analysemodeller veiledes av konsept og modeller. Deretter er det opp til hver enkelt bruker av samme teoretisk ramme å avgjøre om fallet kan generaliseres eller ikke (Marshall & Rossman 2006: 202).

Casestudie som dybdestudie belyser komplekse politiske prosesser på en god måte og gir en god forståelse av politiske aktører og deres intensjoner. Mens den ytre validiteten kan utgjøre en svakhet, ligger styrken derimot i studiens indre validitet. Det er heller ikke nok at kildene jeg baserer meg på er pålitelige. De må også være relevante og faktisk besvare forskningsspørsmålene. Metodetriangulering har her kommet godt til nytte da det har gitt meg muligheten til å kryssjekke data og dermed bekrefte eller avkrefte påstander.

Reliabilitet, eller pålitelighet, forbindes med målesikkerhet. Det vil si at hvis en annen forsker følger samme metoder og fremgangsmåter som dine, og får det samme svaret hver gang, vil forskningen ha høy reliabilitet. En konklusjon er altså reliabel om andre kommer til den samme konklusjonen. Det er derfor viktig å kunne dokumentere fremgangsmåter og kilder på en så konkret og troverdig måte som mulig. Ellers vil det være umulig å gjenta studien. For å styrke reliabiliteten har jeg forsøkt å være tydelig i min operasjonalisering og gjennomført studien som om jeg stadig var under oppsyn.

3.5 Etiske betraktninger

I intervjuene har jeg utgått fra de fire hovedkravene som presiseres av Vetenskapsrådets forskningsetiske prinsipper. Disse er; *informasjonskravet*, *samtykkekravet*, *konfidensialitetskravet*, og *nyttekravet* (www.vr.se).

Før hvert intervju sørget jeg for å informere intervjupersonene om krav som etiske forskningsprinsipper stiller. Jeg fortalte alltid hva hensikten med studien var og la vekt på at intervjuene var frivillige og at de når som helst kunne avbryte. Jeg spurte også om det var akseptabelt at intervjuene ble spilt inn og orienterte informantene om at det kun var jeg som skulle lytte til innspillingene, som skulle gjøre det lettere å transkribere materialet. Jeg påpekte også at innspilte intervjuer skulle slettes etter at oppgaven ble fullført. Jeg var også nøye med å påpeke at konfidensialitet, det vil si data som kan identifisere intervjupersonen, ikke kom til å fremvises i oppgaven. Informantene fra de ulike organisasjonene sa seg villige til å være åpne med deres identitet mens det blant vanlige borgere var det noen som ville være anonyme (Kvale 1997).

3.6 Analyseprosessen

Jeg har benyttet meg av deduktiv tilnærming i min undersøkelse. Det betyr at tidligere nevnte teorier har vært styrende i min undersøkelse og satt rammene for hva jeg skal spørre etter og hva jeg ønsker å finne ut av. Mitt valg av deduktiv tilnærming er forbundet med færre sikkerhetsmomenter og større klarhet enn en ved induktiv tilnærming.

Data fra intervjuene ble analysert ut fra Kvale og Brikmanns (2009) fem trinn. Etter å ha transkribert intervjuene leste jeg gjennom alle intervjuene for å få en følelse av helheten. Transkriberingen gjorde jeg ved å skrive inn intervjuene på word. Deretter bestemte jeg de naturlige ”meningsenhetene” slik de uttrykkes av intervjupersonen. Det tredje trinnet besto i å uttrykke temaet som dominerer den naturlige meningsenheten, så enkelt og tydelig som mulig. Jeg har her forsøkt å lese intervjupersonenes svar på en så fordomsfri måte som mulig, og tematisert uttalelsene fra intervjupersonens perspektiv – slik jeg som forsker har fortolket denne. I det fjerde trinnet har jeg undersøkt meningsenheten i lys av studiens fastsatte formål. På det

femte trinnet det femte trinnet blir de viktigste emnene bundet sammen i et deskriptivt utsagn. Videre gir Kvale eksempler på flere ulike måter å analysere og tolke data på. Jeg har i min oppgave brukt det Kvale kaller for ad hoc meningsgenerering, som også er den mest brukte måten. Det vil si at analysen skjer som et fritt samspill mellom ulike teknikker som fortetting av mening i data, kategorisering og strukturering av data, og tolkninger av mening som ligger i data (Kvale & Brinkmann 2009: 212 -214).

4. Empiri & Analyse

I dette kapitlet skal jeg ta for meg det empiriske datamaterialet jeg har samlet fra de to ulike kommunene. Her forsøker jeg å kaste lys over mine problemstillinger som har vært styrende for datainnsamlingen. Som opplyst i kapittel 1 er problemstillingene; 1. *Hvordan påvirker oppkomsten av parallelle strukturer/institusjoner borgernes relasjon til den sentrale staten?* 2. *Kan et slikt system eksistere parallelt, uten å true den sentrale staten, eller er et slikt system konkurrerende?*

I datainnsamlingen søker jeg etter komponentene for sosial kapital som ble spesifisert i kapittel 4; *tillit, nettverk, og sivilt engasjement*. Dette gjør jeg ved å analysere data fra intervjuene og søke etter ovennevnte komponenter implisitt eller eksplisitt i materialet. Det legges vekt på hvordan sosial kapital påvirkes i to relativt like kommuner men med to ulike institusjonelle ordninger. Som nevnt tidligere i oppgavene er sosial kapital, og særlig komponenten tillit, avgjørende for at demokratiet skal fungere godt. I datainnsamlingen har jeg inkludert objektive og subjektive indikatorer på mikronivå, meso- og makronivå. Dette vil styrke oppgavens reliabilitet.

Jeg starter her med å ta for meg variabelen/komponenten *tillit* som jeg har forsøkt å fange på mikronivå ved å se på hvilke former av tillit som finnes mellom etniske albanere og etniske serbere i kommunene. Dette kan også beskrives som den horisontale tilliten. Tillit på meso og makronivå har jeg forsøkt å belyse ved å undersøke tilliten til statlige institusjoner og nasjonal identitet – altså vertikal tillit. Jeg sammenlikner empirien i begge kommunene og analyserer forskjeller/likheter som eventuelt eksisterer.

4.1 Fushë Kosovë/Kosovo Polje

4.1.1 Sosial kapital - Mikronivå

I Fushë Kosovë/ Kosovo Polje var tilliten mellom albanere og serbere ikke bemerkelsesverdig god, men man merket tydelig at både serbere og albanere hadde en åpen og avslappet tilnærming til hverandre. Det var flere boligområder hvor albanere og serbere var naboer, de handlet i samme butikker, satt på samme kafeer (selv om det fantes en hel del ”etniske kafeer” også) og ikke minst henvendte seg til samme kommunale og statlige myndigheter. Folk var lite skeptiske til hverandre og hadde for det meste et fredlig og fremtidsrettet syn på saker. På mitt spørsmål om tillit mellom albanere og serbere svarte Toni, en 30 år gammel albansk mann følgende:

”De har gjort mye vondt... det svekker tilliten... for det er ikke lett å glemme. Samtidig er det slik at man må leve sammen og da må vi også lære å stole på hverandre. Så lenge vi kan kommunisere med hverandre på en sivilisert måte uten å tenke vondt om hverandre hele tiden så tror jeg også tilliten vil styrkes. I denne kommunen er serberne helt ok faktisk, jeg kan godt... for eksempel handle hos en serber uten å tenke at han skal lure meg”
Toni, 30 (butikkmedarbeider)

En etnisk serber i samme kommune svarte følgende på samme spørsmål:

”Trust between albanians and serbs is not the stongest, but it is not catastrophic. I can not say that I entirely trust albanians but the more we interract with each other the more w eget to know each other and hopefully build trust with time.” Dragan, 43 (elektriker)

Som mange andre i kommunen i Fushë Kosovë er begge borgerne fremtidsoptimister og legger vekt på en fredlig fremtid sammen, hvor tillit får tid til å gro. De har en forholdsvis nøytral tilnærming til tillit og sier at den verken er sterk eller svak, men at den med tiden mest sannsynlig kan bli bedre. De aller fleste informantene, 8 av 9, svarer dessuten at de kunne tenke seg å ha en serber/albaner som en nabo og kan godt tenke seg å jobbe eller samarbeide med en albaner. Borgerne i Fushë Kosovë har en konstruktiv tilnærming til hverandre og legger ikke særlig vekt

på etnisk dominans. Samfunnet i Fushë Kosovë/Kosovo Polje bar preg av tynn tillit, noe som lyder godt i forhold til demokratisk utvikling. Imidlertid virker det som om tilliten til familien er mer utpreget hos albanere enn hos serbere. Alle albanere svarer at familien er den eneste de egentlig kan stole fullt og helt på og at nabolaget ikke spiller noen videre rolle. På den andre siden fremhever serberne at de som en minoritet i landet må holde mer sammen og støtte hverandre. Det blir påpekt av flere serbere at familien er en alt for liten ”institusjon” å forholde seg til og at de må bre seg ut for å kunne oppnå felles mål.

I Fushë Kosovë/ Kosovo Polje var organiseringen mellom albanere og serbere sterkt preget av uformell treff. De uformelle treffene fant sted ved butikker, basarer, kommunen, helsetjenester, og ved eventuelle idrettsarrangementer. Det var åpenbart at de uformelle treffene mellom serbere og albanere innebar kommunikasjon mellom dem, noe som igjen bidro til en mer avslappet stemning. På denne måten kom de i kontakt med hverandre og utvekslet varer og tjenester. Særlig viktig var idretten ettersom denne er av horisontal karakter. Frivilligheten og gjensidigheten påvirket både albanere og serbere svært positivt.

Samtidig fremkom det i undersøkelsen at serberne i Fushë Kosovë/Kosovo Polje hadde flere formelle nettverk enn albanerne. En viktig organisasjon for alle serbiske informanter var den ortodokse kirken. De var alle sterkt knyttet til den serbiske ortodokse kirke. Derimot hadde moskeen en svak stilling hos albanere i Fushë Kosovë/Kosovo Polje. *”Kirken er en viktig del av vår kultur. Den utgjør kjernen i vår nasjonalitet som serber. Det er et viktig samlingspunkt for det serbiske samfunnet ” (Nikola, 47).*

Nikolas svar summerer på en god måte det som alle serbiske informanter i Fushë Kosovë/ Kosovo Polje følte ovenfor kirken. Strukturen i kirken er derimot preget av vertikalitet, med tydelig hierarki, som ifølge Putnam ikke er gunstig i forhold til spredning av sosial kapital. Formen av sosial kapital som kirken bidrar til er i hovedsak internt rettet, altså en tykk form av tillit. Den ortodokse kirken fungerer dessverre ikke som et brobyggende nettverk mellom albanere og serbere. Flerparten av albanerne er muslimer (90 %) mens resterende er kristne katolikker. Derfor er det ingenting ved kirken som tiltrekker etniske albanere. Kirken fungerer derimot som en nettverksbygger mellom serbere fra andre kommuner, men dette bidrar kun til

”tykk” tillit som, i følge Newton (1999) og Woolkock (1998), kan skade integrasjon på samfunnsnivå. Samme sak gjelder for moskeen, selv om ingen av de albanske informantene uttrykte at de var religiøse.

Det sivile engasjementet var svært varierende. Kun 1 av de serbiske informantene engasjerte seg politisk men alle hadde stemt ved forrige valg. De andre serbiske informantene var villige til å delta i ulike arrangementer dersom intensjonene var gode, men svært få så hensikten med å engasjere seg politisk. Hos albanerne var andelen betydelig større. Ulike årsaker kan ligge bak det politiske engasjementet blant albanere, men en antydning kom tydelig fram fra flere intervjupersoner: *”Alt er politisert i Kosovo. Tar du ikke side med et parti eller et annet, er det svært vanskelig å få jobb hvis partiet vinner valget. Det er om å gjøre å velge rett parti. Sånn er realiteten. Enda lettere er det hvis du har noen i familien som er etablert politiker”* (Ilir, 36). Flere andre antydte det samme som Ilir, men de var forsiktige med å erkjenne det.

4.1.2 Sosial kapital - Meso- og makronivå

Mine problemstillinger fokuserer i aller største grad på dette nivået. Hvordan borgerne forholder seg til institusjoner på meso- og makronivå er avgjørende for at staten i det hele tatt skal karakteriseres som legitim, og at demokratiske reformer skal kunne gjennomføres. Alle jeg intervjuet i Fushë Kosovë (serbere og albanere) erkjenner at Kosovo ikke lenger er en del av Serbia men en egen stat. Selv om de er skeptiske til hvordan staten og kommunen presterer har de mer eller mindre akseptert det som flere kaller ”den nye realiteten”. Hos etniske albanere er gleden stor over at de har en stat hvor de endelig kan ”puste fritt”. På spørsmålet om de føler seg som en del av staten og om statlige symboler, flagget, nasjonalsangen osv. representerer de som borgere får jeg, mer eller mindre, samme svar fra alle albanere i Fushë Kosovë. Den tidligere læreren Tahir summerer det med følgende ord:

”Jeg er glad for at vi ikke blir styrt og kontrollert av Serbia lenger. I hele mitt liv har jeg aldri følt meg som en del av en stat mer enn hva jeg gjør nå. Og jeg har opplevd flere regimeendringer og stater i løpet av mitt liv. Vi har aldri kunnet undervise fritt, tenke fritt, eller utvikle vår

identitet. Selvfølgelig føler jeg i dag at staten Kosovo representerer meg. Jeg får bruke mitt språk fritt og kan henvende meg til institusjoner som snakker mitt språk. Det føles godt. Symbolene har jo blitt implementert av det internasjonale samfunnet, men heller disse symbolene enn de serbiske. Dessuten representerer de alle borgere i Kosovo, noe jeg synes er bra.”

(Tahir, 61 tidligere lærer)

Den tidligere læreren Tahir påpeker, som flere andre albanere i Fushë Kosovë/Kosovo Polje, at de setter meget stor pris på at de har opprettet en egen stat som de føler representerer de som borgere. Samtidig som han også føler at staten representerer sine borgere, og ikke bare majoriteten - albanerne. På den andre siden er serberne mer skeptiske.

” The reality is that Kosovo is actually a state, although we would want Kosovo to be Serbia, it is not so anymore. The best thing is to live in peace. I don’t feel that the symbols represents me or my people but they are neutral. But this is not important. In a democracy everyone can have what symbols they want ”

Dragomir, 53 (tolk).

Tolken Dragomir erkjenner, som alle serbere jeg intervjuet i Fushë Kosovë, at Kosovo ikke lenger er under serbisk styre. Selv om serberne uttrykker at de heller skulle sett Kosovo som en del av Serbia, er de åpne med å si at de aksepterer de nye institusjonene. Ingen av serberne uttrykte derimot at symbolene representerer de. De føler alle at symbolene kun er skapt ”for kulissene”.

Albanere i Fushë Kosovë/Kosovo Polje hadde derimot et mer positivt syn på de statlige symbolene. Av de 5 albanerne jeg intervjuet svarte 4 at de føler at statlige symboler, flagget, nasjonalsangen representerer de som borgere av Kosovo.

”Ja flagget er vel helt ok. Det er jo langt fra det nasjonale flagget, men det representerer jo oss borgere i den nye staten Kosovo.” (Arben)

Også identitetsspørsmålet er en indikator som skiller de to etnisitetene. 5 av de 7 etniske

albanerne jeg intervjuet svarte at de skulle presentere seg som kosovar eller kosovoalbaner. Dette er meget bemerkelsesverdig ettersom begrepet kosovar er et relativt nytt begrep som omfatter folk som bor i Kosovo, uansett etnisitet. Felles identitetsskapingen er en del av Kosovos konstitusjon og implementeres i statsbyggingsprosessen. Det virker som om denne identiteten har slått røtter hos den albanske befolkningen i Fushë Kosovë/ Kosovo Polje.

”Jeg presenterer meg som kosovar eller kosovoalbaner... Jeg mener... vi er jo som USA eller Tyrkia... selv om det bor mange ulike nasjonaliteter eller raser i USA så sier jo alle at de er amerikanere. Det samme gjelder her, vi har en multietnisk stat og for å representere alle så må vi også si kosovar”

(Liridona, arbeidsledig, 25år)

Når det gjelder tillit til kommunale og statlige myndigheter var svarene varierende. Både serbere og albanere mente at det kunne gjøres mye mer for å forbedre tilliten til myndighetene. Blant annet pekte de på at det var viktig hvordan offentlige tjenestemenn oppførte seg og hvordan de ble bemøtt av de. Derimot var tilliten til politiet veldig god hos alle informantene. De sa seg svært fornøyde med politiet og hevdet at de følte seg trygge i møte med politimenn. På den andre siden blir rettsvesenet påpekt som meget korrupte av både albanere og serbere.

4.1.3 Sosial kapital og offentlige myndigheter i Fushë Kosovë

En representant fra ledelsen i kommunen i Fushë Kosovë/Kosovo Polje kunne bekrefte at de var bevisste på å forbedre de mellometniske relasjonene og indikerte implisitt at de forsøkte å bygge sosial kapital ved å satse på arenaer og forumer hvor serbere og albanere kunne treffes og omgås.

”Vi er jo en multietnisk kommune og må forsøke å bygge relasjonen mellom de ulike etnisitetene ved å gi folk tilgang til arenaer hvor de kan treffes. Det er viktig å bygge broer slik at folk kommer i kontakt med hverandre. Vi sier ikke noe om sosial kapital spesifikt, men vi jobber ut ifra det, altså at folk forbedrer relasjonen til hverandre og styrker tilliten til oss som kommune.”

(Administrasjonsansvarlig Fushë Kosovë/ Kosovo Polje kommune)

Arenaene som kommunepolitikerne siktet til var først og fremst rettet mot ungdommer gjennom ulike ungdomsprogram slik som idrettsarrangement eller ”språkskoler”, arrangert i regi av kommunen. Oppmøtet på slike arenaer var derimot varierende, men de hadde til en viss grad lyktes med å inkludere både serbere og albanere. Blant annet hadde en basketballklubb med både albanere og serbere blitt opprettet, og flere hadde over lenger tid vist interesse for klubben. Kommunepolitikerne påpekte også at kommunen, kommunale helsetilbud, og andre offentlige tjenester var flittig brukt av både albanere og serbere. Selv om albanerne utgjør majoriteten i kommunen var serbere representert i alle institusjoner, noe som også er fastsatt ved lov. Selv kunne jeg også observere at all informasjon ved kommunen og andre offentlige tjenester i Fushë Kosovë/Kosovo Polje var fremstilt både på albansk og serbisk. På mitt spørsmål om skattinnkreving/kommunale avgifter og skoler, som i oppgaven utgjør de objektive indikatorene, svarte politikerne følgende:

”Skatteinnkrevingen var svært problematisk de første årene etter 1999, naturlig nok. Men vi har sett en positiv utvikling de to siste årene hos begge etnisitetene. Selv om det finnes en hel del skattefuskere både hos albanerne og serberne er det forholdsvis jevnt fordelt. Men vi ser tegn på en positiv trend... Når det gjelder skoler er det fortsatt en lang vei å gå. Det er fortsatt slik at serberne og albanerne har egne skoler. I fremtiden ser vi gjerne at skolene flettes sammen.”

Kommunepolitikerne viser meg et kommunalt dokument som inneholder skattestatistikk blant borgerne i Fushë Kosovë (innkludert albanere og serbere). Jeg noterte meg at kommunen fikk inn 25 prosent av den totale skatten. Personlig synes jeg dette var lavt, men da jeg sammenliknet med land som Sverige og Norge hvor man nærmest lykkes med å få inn 99 prosent av skatten. Men kommunepolitikerne påpekte at dette var en fremgang sammenliknet med bare noen år tilbake da det å kreve inn skatt var en absurditet i seg selv. Dessverre fikk jeg ikke beholde denne statistikken, men dokumentet var kommunalt stemplet og underskrevet, og kunne bekrefte det politikerne sa. Dermed virker det som om den objektive indikatoren tyder på at borgerne, både albanere og serbere, sakte men sikkert anerkjenner statlige og kommunale myndigheter og henvender seg mer og mer til disse. Dessverre var skolene fortsatt segregerte. Mye av dette kommer av at serberne følte at det fortsatt var for usikkert for å sende barna på samme skole som albanere, ettersom de var i mindretall. Språket er en annen forskjell som utgjør et problem for

flere. Hvordan skal man undervise i et klasserom med tospråklige elever, hvor begge språkene er likestilte. Hvilket språk skal man velge? Dette er et problem som flere pekte på.

4.2 Mitrovica

Som spesifisert tidligere i oppgaven intervjuet jeg 11 personer i Mitrovica. Av disse var 5 serbere, 5 albanere og 1 kommunepolitiker (medieansvarlig).

Jeg vil innlede denne delen av oppgava med å si at Mitrovicë/a var en utrolig splittet og segregert by. Det kunne observeres relativt fort. Byen var fragmentert, og bosetting og bylivet var sterkt preget av etnisk adskillelse. Resultatet av dette var svært tydelig; institusjonell, sosial og kulturell ”sonedeling”. Elven Iber som skiller Nord- (94 % serber) og Sør- Mitrovicë/a (95 % albaner) utgjorde et tydelig symbol på dette. At Mitrovicë/a var en by i Europa 2010 falt meg ikke før jeg fikk syn på et utslitt EU- flagg utenfor kommunen, eller retttere sagt den Kosovo- albanske kommunen. Kosovo - det multietniske demokratiet - som statsminister Hashim Thaqi stolt poengterer, hadde i Mitrovicë/a den ene foten i graven og den andre utenfor. Her fans det knapt noen nøytrale rom hvor serbere og albanere kunne møte hverandre gjennom uformelle treffer uten at det etniske stemplet hang over hodet som en vaktende ”big brother”. Det var ikke tvil om at det ulmet under overflaten. Det merket man ikke minst under intervjuene. Her var de beryktede ”sosiale fellene” komplette.

4.2.1 Sosial kapital – mikronivå

Tilliten mellom albanere og serbere ved denne kommunen var totalt fraværende. At dette var en by som kun lå 60 km fra Fushë Kosovë/ Kosovo Polje var ubegripelig. Forskjellene var merkbare. Alle informanter svarte at det overhodet ikke eksisterte noen tillit mellom serbere og albanere. Både den albanske og den serbiske delen av byen var sterkt preget av tykk form av tillit. Tykk tillit oppstår hos lukkede sosiale grupper eller klikker, og det var nettopp det som var tilfellet i Mitrovicë/a. Alle informantene, både albanere og serbere, poengterte at tilliten var størst til familien. De anså at de fleste mennesker er egeninteresserte og at bestikkelser og korrupsjon var en daglig vare.

”No I have no trust in albanians whatsoever. I could never imagine spending time with an

albanian and absolutely not being neighbors. I would not like my children to go to the same schools as the either. We are just very different”.

(anonym 1, etnisk serber)

”Tillit og serbere henger ikke sammen... Jeg har ingen tillit til serbere... absolutt ingen. Jeg treffer de aldri... og det er like bra. De har egne institusjoner vi har våre”

(Gani, etnisk albaner, 41 år)

Ingen av informantene svarte at de var med i en organisasjon, forening, politisk parti osv. hvor begge etnisitetene var en del av organisasjonen. Serberne var også i denne kommunen sterkt knyttet til den ortodokse kirken, og uttrykker sterk tillit til den. To av de serbiske informantene var medlemmer i serbiske politiske partier i Serbia, ikke i Kosovo. Fire av de albanske informantene var aktive medlemmer i albanske partier i Kosovo. Ingen av etnisitetene var med i frivillige organisasjoner som bar preg av horisontal karakter. Nettverkene som informantene var med i var stort sett vertikale nettverk som frembringer bindende sosial kapital. Det fantes frivillige organisasjoner i Mitrovica, slik som idrettslag og miljøorganisasjoner, men disse var splittet langs etniske skillelinjer og kom ikke i kontakt med hverandre. Nettverkene som intervjupersonene var med i var derfor nettverk som automatisk, enten dette var kalkulert eller ubevisst, ekskluderte den andre etnisiteten. Dermed oppsto det barrierer mot utenforstående som førte til skepsis og mistillit mot andre. Organisasjonene som serbere og albanere var knyttet til besto av mennesker og grupper som var like dem selv. Sett i Putnams perspektiv er denne formen for bindende sosial kapital skadelig for demokratiet og for mellometnisk stabilitet. Jeg identifiserte ikke noen arenaer hvor serbere og albanere kunne komme i uformell kontakt med hverandre, heller ikke frivillige organisasjoner som bygger broer mellom partene.

4.2.2 Sosial kapital – meso/makro

Tilliten til samtlige sentrale samfunnsinstitusjoner var meget svak. Etniske albanere uttrykte også i Mitrovica glede over å ha opprettet sin egen stat, men tilliten til den var svært lav. Samtlige serbiske informanter anerkjente ikke Kosovo som stat og sa at de var bitre over at Kosovo hadde erklært seg selvstendighet.

”Jeg har ingen tillit til lokale eller sentrale myndigheter. Hva er dette for stat som ikke kontrollerer sitt eget territorium? Her fungerer ikke lovene. Folk kommer og går som de vil.”
(Medi, etnisk albaner, 54 år)

”Kosovo has always been Serbia and will always be Serbia. I don’t give a damn about Kosovo institutions. To us this is still Serbia and we use our own institutions. We don’t need their institutions”
(Zlatko, etnisk serber, 36)

Kommentarene ovenfor var frekvente blant begge etnisitetene. Albanerne var desperate over statens måte å håndtere situasjonen i Mitrovicë/a på. Flere av albanerne understreket viktigheten av at statlige myndigheter opprettet institusjoner også i den nordlige delen av byen. Passiviteten som myndighetene viste i Mitrovica ble av flere etniske albanere påpekt som nok et bevis på statens ukompetente ledelse. *”Og hvordan kan man ha tillit til de statlige institusjonene når de åpenbart ikke omfatter alle”* (Alban, etnisk albaner, 29). Sentrale og lokale myndigheter ved denne kommunen hadde ikke lyktes i å integrere og representere sine borgere på en troverdig måte. Måten byen var delt på gjorde et negativt inntrykk på de Kosovo - albanske borgerne. Albanernes mistillit til staten fremkom også tydelig frem da jeg stilte spørsmålet om de følte at staten, symbolene, lovene etc. representerer de. Kun to av de seks intervjuede albanerne svarte at de følte at staten eller symbolene representerte de. Tre av de spurte gikk veldig langt og uttrykte følgende:

”Jeg føler ikke at staten representerer oss som albanere. Vi har fått et gult og blått flagg som ikke har noe med vår identitet som albanere å gjøre. Jeg holder meg til det røde og svarte jeg. Det sigøynerflagget er noe tull som ikke lurer noen.” (Berat, etnisk albaner, 28 år)

Kommentaren som informanten Berat uttrykker viser hva flerparten av de albanske informantene, i mer eller mindre utstrekning, følte ovenfor staten og hvor mye den representerer de. Både på albansk og serbisk side var det tydelige indikasjoner på økt nasjonalisme og proteksjonisme, noe som var totalt fraværende ved intervjuene i Fushë Kosovë/Kosovo Polje. Til dette kan tillegges at kun en av de etniske albanerne sa at han føler at staten representerer de og at han presenterer seg som regel som kosovar. Alle andre påpekte at de presenterer seg som albanere, eller som en av informantene påpekte;

”Å presentere meg som kosovar. Nei ikke faen. Det betyr at jeg identifiserer meg med serbere, sigøynere, romer. Nei, jeg presenterer meg som albaner, ingenting annet (Anonym 2, etnisk albaner).

Ettersom de serbiske informantene ikke anerkjente staten Kosovo var det relativt urelevant å spørre videre om identitet og representativitet. Svarene var tydelige og enstemmige; *”I am, and will always be a serbian. Only Serbia can represent me.”*

4.2.3 Statlige institusjoner vs. Parallelle strukturer i Mitrovicë/a

Selv om det var tydelig at den uformelle kontakten som albanere og serbere hadde i Fushë Kosovë/ Kosovo Polje var nyttig for å etablere enn tynn form av tillit, ble jeg i Mitrovicë/a overbevist om at institusjoner har en vital påvirkningskraft på sosial kapital. To institusjoner, statlige og parallelle, satte to ulike normer for akseptabel opptreden, og definerte identiteten for individene og samfunnet. March og Olsen (1989) påpeker at identitet og rolleoppfatning er sentralt for adferd, dette var intet unntak i Mitrovicë/a. Dessverre var identiteten som parallelle strukturer bidro til av svært negativ karakter. Selv om strukturene dirigeres fra serbiske myndigheter var det tydelig at de i stor grad hadde frie hender. Hva som er rasjonell handling i slike situasjoner som i Mitrovicë/a, kan ikke bestemmes ut fra individenes egne preferanser uten at det er det sosiale sammenhenget som bestemmer dette. Parallelle strukturer hadde skapt ”status quo” i området som i realiteten ikke var til fordel for noen. For eksempel fremkom det at i fravær av et effektivt maktapparat som kontrollerte strukturenes daglige virke var korrupsjon, kriminell

virksomhet og bestikkelser veldig vanlig. Dette hjelper selvfølgelig lite om også maktapparatet er korrupt. Men et totalt fravær av det, gjør det definitivt ikke bedre. Som den serbiske informanten Ivan trekker frem *"Doctors and judges, high educated people, if they are corrupt, then why should I not be. I am a simple person who also has to earn a living"* (Ivan, etnisk serber, 35år). Dette leder til den kausale mekanismen som Bo Rothstein fornuftig presiserer. De parallelle strukturenes byråkrater er korrupte ettersom de er bevisste på omstendighetene og vet at sjansene for å dømmes eller etterforskes for korrupsjon er mikroskopiske. Rettstatens utstrakte arm - politiet – manglet, og dermed kunne dommere, leger og andre tjenestemenn tilby ytelser "under bordet" uten å frykte represalier. Vanlige borgere oppdaget byråkratenes grådighet og deres umoralske handlinger og konkluderer med det samme som ovennevnte informant gjør; hvis offentlige tjenestemenn er korrupte så er nok de fleste andre også det. Og dermed har man kommet inn i en ond sirkel som mer eller mindre tvinger borgerne, selv om de vet at det er moralsk feil, å være delaktige i bestikkelser og korrupsjon for å oppnå ønskede resultat. Korrupsjon forekom selvfølgelig også ved statlige institusjoner. Men disse institusjonene var under sterk press og kontroll fra EULEX. Kommunen, politiet og domstolene var under konstant oppsikt og dette hadde gitt positive resultater. Men det gjenstår fortsatt mye arbeid før dette er tilfredsstillende, særlig i domstolene. Politiet i Kosovo ble av borgerne trukket frem som eksemplariske og meget profesjonelle. Dette ble ikke minst påpekt av Natacha Andonovski-Carter, (Deputy Head EULEX Policy Office) *"We have achieved very positive results with the Kosovo Police. They are creating trust with the population, because they are fighting corruption and crime very seriously. This have obviously made a positive impact on the population. But the police are tired of corrupt judges. And there are a lot of them."*

Ingen av de serbiske informantene betalte skatt til de parallelle strukturene. Og de virket rimelig fornøyde med dette. Av intervjuene jeg hadde med EULEX fremkom det at strukturene finansieres av Serbia, og ikke av lokale skattepenger. Dette bekreftes også av OSCEs rapport om strukturene (OSCE 2007). Å slippe skatten ved å opprettholde parallelle strukturer er kanskje egennyttemaksimerende i et kort perspektiv, men i et lenger perspektiv er det ingen andre grupper enn kriminelle som tjener på situasjonen. Dessuten er det en selvfølge at verken parallelle eller statlige myndigheter kan forbedre situasjonen uten skatt. Dette går under den metaforiske

benevnningen ”sosial felle” (Platt 1973 i Rothstein 2003:11); man havner i en situasjon hvor alle får det dårligere, til tross for at alle innser at alle skulle få det bedre ved å samarbeide.

Alle albanske informanter brukte serberne som årsak for ikke å betale skatt til egne institusjoner. *”Hvis de slipper, så skal vi også gjøre det. Alle skal behandles likt. Enten så er vi en stat eller så er vi ikke det” (Fatmir, etnisk albaner, 32år).* Kommunepolitikerens ved Mitrovicë/a kommune kunne bekrefte at skatteinnsamling var et stort problem. Borgerne har oppdaget at regjeringen og internasjonale aktører håndterer situasjonen i Mitrovica med forsiktighet og utnytter dette. Folk antar at ettersom de fleste ikke betaler skatt så kan de også slippe å gjøre dette. Man ser ikke vitsen med å opptre som den perfekte borger når alt rundt en ikke fungerer. *” Det er så stor korrupsjon i landet at byråkratene skulle ta skatten i egne lommer (Berat, etnisk albaner, 29år)”*

EULEX har i samarbeid med Kosovos myndigheter, gjennomført flere operasjoner for å minske de parallelle domstolenes tilstedeværelse i Mitrovica. Serbiske myndigheter har derimot etablert nye rettsinstanser i nærliggende kommuner i Serbia, som har som mål å dekke så mye som mulig av Kosovo. Rettssystemet i Kosovo utfordres på denne måten av det parallelle systemet, som med sitt komplekse nettverk setter oppbyggingen og sikringen av rettsstaten på en tøff prøve. En av de albanske informantene poengterte dette med følgende kommentar: *”Det kan være direkte farlig å stole på feil person. Det kan få fatale konsekvenser her. Man vet ikke hvilken domstol man havner i, ikke sant” (Alban, etnisk albaner, 32år).* Ettersom staten fortsatt ikke hadde lyktes i å etablere et maktapparat som inkluderte alle borgere innenfor samme lov, påvirket det borgernes tillit til statlige institusjoner. Flere av informantene, men også intervjuene jeg hadde med EULEX, kunne bekrefte at flere borgere i Mitrovicë/a, albanere som serbere, hadde blitt stilt for retten ved en av de parallelle domstolene. Dersom staten ikke klarer å garantere for borgernes sikkerhet, sier det seg selv at borgernes relasjon til staten ikke er den beste. ”Double jeopardy”, som ifølge den europeiske menneskerettighetskonvensjonen ikke skal inntreffe var et faktum her.

Likevel vil jeg fremholde at de parallelle skolene og sykehusene var de sterkeste institusjonene i området. Dette var ikke minst synlig på deres infrastruktur. Lønnsforskjeller og ulike læreplaner/curriculum i skolesystemene har skapt et enormt gap mellom Kosovo- albanske lærere og Kosovo- serbiske lærere som gjør det vanskelig å bygge bro mellom partene (OSCE 2007). I

Mitrovica strekker det parallelle utdanningssystemet seg fra barneskolen og helt opp til det nyopprettede Mitrovica universitetet. Det parallelle helsesystemet var også godt etablert med bedre infrastruktur enn statlige tilbud. Helsemyndighetene i Serbia dekker alle utgifter i forbindelse med helseinstitusjonene (OSCE 2007). Under mitt besøk ved sykehuset fremkom det at en lege i det parallelle helsesystemet tjener omtrent 2000 euro i måneden. Sammenliknet med en lege i det statlige helsesystemet som lander på omtrent 400 euro i måneden var dette utrolig. Dette kunne bekreftes av Natacha Andonovski-Carter, (Deputy Head EULEX Policy Office). Incitamentene for å beholde det parallelle helsesystemet er, forståelig nok, sterke for serbiske leger og lærere. Det som derimot kan være fordelaktig for enkelte lærere og leger, kan være skadelig for kollektivet og i et lenger perspektiv også for den enkelte. Det må finnes felles sosiale og etiske normer som styrer aktørenes handlinger, annet enn egennyttemaksimerende, for at man skal unngå sosiale feller (Rothstein 2003: 22). Dette er forskjellen mellom individuell og kollektiv rasjonalitet. To ulike standarder innenfor samme område deler byen langs etniske skillelinjer. Jo lengre systemene får eksistere ved siden av hverandre desto vanskeligere blir det å bygge bro mellom etnisitetene. Dette bidro til å skape en bindende form av sosial kapital som i et lenger perspektiv ikke er til fordel for noen.

Et tydelig eksempel på hvordan bindende sosial kapital påvirker kollektiv handling i Mitrovicë/a kan beskrives som følge etter å ha observert kollektivtrafikken i området: Tre borgere (uvisst etnisitet) med omtrent 200 meters avstand fra hverandre skulle ta samme buss. Bussen stoppet tre ganger med en avstand på ca. 200 meter hver gang. Personene som skulle ta bussen sto kun utenfor sitt eget nabolag i vente på at bussen skulle plukke de opp. Bussen måtte som følge av dette stoppe flere ganger, og kom som regel for sent til alle holdeplasser og ikke minst til sluttstasjonen. Da jeg spurte bussjåføren hvorfor han ikke stoppet på en bestemt holdeplass, ettersom dette er mer effektivt både for passasjerene og for ham selv, var svaret enkelt og greit. Ingen står ved holdeplassene da personene ikke kommer overens om hvor holdeplassen skal settes.

4.3 Sammenlikning og drøfting av problemstillingene

Det var tydelig at folk gjennom uformelle kontakter, slik tilfellet var i Fushë Kosovë/Kosovo Polje, var mer åpne, avslappa og hadde et aksepterende syn på hverandre. Selv om serbere og albanerne i Fushë Kosovë/ Kosovo Polje ikke var del av organisasjoner som bidro til brobyggende sosial kapital, var uformelle treffer ved idrettsarrangementer og butikker likevel viktige. Dette skapte en gjensidighet som førte borgerne nærmere hverandre. Samtidig som treffene på mikronivå var viktige for å etablere forhold, var det ikke minst tydelig at borgerne som kom i kontakt med statlige myndigheter også ble formet av disse. Dette var ikke minst tydelig da alle intervjuede serberne i Fushë Kosovë/Kosovo Polje anerkjente at Kosovo som stat. Relasjonen til staten viste seg å være relativt nøytralt fordelt mellom de ulike etnisitetene, ikke minst med tanke på at skattefordelingen var jevn mellom albanere og serbere. Dessuten hadde alle intervjupersonene stemt ved forrige valg, og hadde ambisjoner om å stemme også ved kommende valg. Den demokratiske deltakelsen var betraktelig bedre her enn i Mitrovicë/a.

Vender vi oss mot Mitrovicë/a blir realiteten fort en helt annen. De uformelle treffene, som viste seg å være viktige i Fushë Kosovë/ Kosovo Polje, var nærmest fraværende her. Det var ingen nettverk eller organisasjoner hvor serbere og albanere kunne komme i kontakt med hverandre på. Dessuten var det tydelig at selv om det skulle eksistere slike nettverk, hadde likevel deltakelse uteblitt. Nettverkene i Mitrovicë/a karakteriseres av makt og solide ”grenser” som igjen begrenser tilgangen til informasjon og kontakt. De parallelle strukturene hadde bidratt til en tykk form av tillit som undergravde demokratiet ved å skape bindende sosial kapital og definerte rolleforventningene blant etniske serbere og blant etniske albanere. I fravær av brobyggende sosial kapital mellom albanere og serbere i Mitrovicë/a ble også den individuelle friheten sterkt begrenset. Her hadde staten ikke klart å oppfylle tre grunnleggende funksjoner, som Narayan (2000) fremholder som svært sentrale: Staten var ikke enerådende autoritet og heller ikke borgernes identitetskilde. Staten fungerte ikke som en sikkerhetsgarantist. Og sist men ikke minst, staten hadde ikke klart å skape det politiske og sosiale rommet som det sivile samfunn og borgerne kunne benytte seg av.

I Mitrovicë/a dannet de parallelle strukturene mentale normer og kart som vanskelig viskes bort om ikke institusjonene fjernes i praktikken. De parallelle strukturene tilfører normer som ikke

sammenfaller med den politiske realiteten i landet. Dette bidrar kun til større avstand mellom albanere og serbere. Den gamle normen hvor albanerne blir sett som en underordnet minoritet i Serbia forsvinner ikke dersom strukturene fortsetter å eksistere. Det var tydelig at de parallelle strukturene definerte identiteten for individene og samfunnet som var ”omringet” av dem. Disse to kommunene er et godt bevis på nettopp det. Blant serbere i Mitrovicë/a var det rett og slett ikke akseptert å benytte Kosovos institusjoner. Det falt meg relativt fort at alle jeg intervjuet i Mitrovicë/a ga meg mer eller mindre samme svar. Det føltes som om jeg intervjuet samme person flere ganger. Legger vi til den politiske dimensjonen som Keating refererer til i sin forskning så kan det her påpekes at strukturene blir benyttet i et maktspill fra serbisk side, hvor målet er å skape ustabilitet og undergrave Kosovos demokratiske, økonomiske og internasjonale utvikling. For Serbia utgjør strukturene et politisk og økonomisk apparat som benyttes for å gjeninn ta kontrollen i landet og på denne måten forkaste Kosovos uavhengighet. Serbia anser at serbiske interesser kan fremmes på denne måte og fortsetter å bidra med politisk og fysisk støtte.

Oppsummert kan jeg konkludere med at relasjonen til den sentrale staten påvirkes negativt av de parallelle strukturene. Som det fremkommer ovenfor har både etniske serbere og etniske albanere i Fushë Kosovë/ Kosovo Polje sterkere tillit til staten og dens sentrale institusjoner. Flerparten av intervjupersonene har allerede begynt å ta til seg Kosovo som identitetskilde og føler at staten representerer dem som borgere. Motsatt kan sies om Mitrovicë/a der tilliten til staten er rasert og hvor ingen av intervjupersonene ser på staten som identitetskilde. Dette kunne man ikke minst se i form av blomstrende korrupsjon, splittelse og dårlig styresett. For at sosiale, politiske og økonomiske problemer skal løses må disse strukturene definitivt fjernes. De virker som gift mot solidaritet og bidro ikke til annet enn fragmentering og nasjonalisme. Som følge av strukturene var Mitrovicë/a en svært isolert by som hadde stagnert på de fleste områder. Å ha to institusjonelle ordninger som danner to vidt forskjellige normer og regler skaper ikke annet enn bindende form av sosial kapital som verken er til fordel for Kosovo-albanere eller Kosovo-serbere.

På mange måter er strukturene konkurrerende. Borgere som er likestilt med majoriteten i landet hindres integrering og deltakelse på grunn av strukturenes kraftige barriere. Serbia støtter strukturene økonomisk slik at den serbiske minoriteten i landet heller velger disse strukturene

fremfor de statlige. Men hva skal skje med etniske serbere i andre multietniske kommuner dersom dette systemet fortsetter å eksistere? Vil staten ha "monopol" på sine borgere, eller lokker de parallelle strukturene med bedre tilbud som sakte men sikkert skaper en stat innenfor staten? Konkurransen er nyttig så lenge det foregår innenfor fastsatte regler og normer. Men denne formen for "konkurransen" bidrar ikke til annet enn et maktvakuum som utnyttes for individuell fortjeneste.

5. Referanser:

- Booth, Ken (2001). *The Kosovo Tragedy. The Human Rights Dimension*. London: Frank Cass Publishers.
- Canovan, Margaret (1996) *Nationhood and Political Theory* (Edward Elgar, Cheltenham).
- Carter, A. & G. Stokes, red. *Liberal Democracy and its Critics*, Polity Press, Cambridge 1998.
- Coleman, J. S. (1994) *Foundations of Social Theory*. Belknap Press, Cambridge MA.
- Dahl, Robert A. (1998). *On Democracy*. New Haven: Yale University Press
- Duijzings, Ger (2000). *Religion and the politics of identity in Kosovo*. London: Hurst & Co
- Halpern, D. (2005) *Social capital*, Polity, Cambridge.
- Hantrais, L. (1999): —Contextualization in Cross-National Comparative Researchll. *International Journal of Social Research Methodology*, 2 (2), ss 93-108.
- Jansen, G.Richard (2002). “Albanians and Serbs in Kosovo. An Abbreviated History” *Colorado State University*. (2004 februar 10 [online].-URL: <http://lamar.colostate.edu/~grjan/kosovohistory.html>
- Keating, Michael (1997): “The invention of regions: political restructuring and territorial government in Western Europe”. *Government and Policy* 1997, vol 15, p 383 – 398
- Keating, Michael: “Regions and International Affairs: Motives, Opportunities and Strategies” i Aldecoa and Keating 1999 (red.) *Paradiplomacy in action. The Foreign Relations of Subnational Governments* London: Routledge
- Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitative forskningsintervju*. Lund: Studentlitteratur
- Kvale. S. og Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Krasner, S. D. (1988): Sovereignty. An Institutional Perspective. *Comparative Political Studies* nr. 1: 66-94.
- Kymlicka, Will, 1995: *Multicultural citizenship. A liberal theory of minority rights*. Clarendon Press, Oxford, New York
- Kymlicka, Will & Magda Opalski 2001: *Can Liberal Pluralism be Exported? Western Political Theory and Ethnic Relations in Eastern Europe*. New York: Oxford University Press

- Lijphart, A. (1977) *Democracy in Plural Societies: A Comparative Exploration*. New Haven: Yale University Press, 1977
- Lin, N. (2001): *Social Capital. A Theory of Social Structure and Action*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Malcolm, Noel. (1998) *Kosovo: A Short History*. Basingstoke: Macmillan.
- March, James B. & Olsen, Johan P. (1989) *Rediscovering Institutions: The Organizational Basis of Politics*. New York: Basic Books
- March, J. G. og J. P. Olsen (1996): *Institutional Perspectives on Political Institutions*. Oslo: ARENA. Reprint nr. 5.
- Marshall, C. and Rossman, G.B. (1999). *Designing qualitative research* (3rd ed.). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Narayan, Deepa. (1999) *Bonds and Bridges – Social Capital and Poverty*: World Bank
- Newton, K. (1997) Social Capital and Democracy. *American Behavioral Scientist* 40 (5):575-586.
- Newton, K. (1999) 'Social Capital and Democracy in Modern Europe' i J. van Deth, M. Maraffi,
- Newton, K & P. F. Whiteley *Social capital and European Democracy*. London and New York: Routledge.
- Norris, P. (red.) (1999): *Critical Citizens. Global Support for Democratic Governance*. New York: Oxford Press.
- Norris, Pippa (2009a). "Critical Citizens Revisited", Forthcoming New York: Cambridge University Press, www.pippanorris.com
- Ostrom, E. og T.K. Ahn (2001): "A Social Science Perspective on Social Capital: Social Capital and Collective Action", Draft paper for Workshop in Political Theory and Policy Analysis, Indiana University, Bloomington.
- Peters, B. G. (2001). *Institutional theory in political science. The 'new' institutionalism*. London: Continuum.

Pierson, Paul (2000). Increasing returns, path dependence, and the study of politics. *American Political Science Review*, 94(2): 251-267.

Putnam, R. D. (1993) *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Putnam, R. D. (1995a) 'Bowling Alone: America's Declining Social Capital'. *Journal of Democracy* 6:65-78.

Putnam, R. D. (2000) *Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.

Putnam, Robert D. og Goss, Kristin, A, 2002: "Introduction" s. 3- 20 i Putnam, Robert D. (red.) *Democracies in Flux- the evoluion of social capital in contemporary Society*, Oxford University Press, New York

Rindefjäll, T. (1998) "Demokratidefinisjonens dilemma – smal eller bred?", kap. 2 i G. Hydén (red.) *Demokratisering i tredje världen*. Lund: Studentlitteratur.

Rothstein, B. & Stolle, D. (2003a) 'Introduction: Social capital in Scandinavia', *Scandinavian Political Studies*, 26 (1) 1-26.

Rothstein, Bo. (2003) *Sociala fällor och tillitens problem*. Stockholm. SNS Förlag

Scott, J. (1991) *Social Network Analysis*. London/Newbury Park/New Dehli: Sage.

Stolle, D. (2001) 'Getting to trust', i P. Dekker og E. Uslaner (red.) *Social Capital and Participation in Everyday Life*. London: Routledge.

Woolcock, M. (1998) 'Social Capital and Economic Development: Toward a Theoretical Synthesis and Policy Framework'. *Theory and Society* 27:151-208.

Yin, Robert K. (2007) *Fallstudier: design och genomförande*. Malmö: Liber

Østerud, m.fl. (2004) *Statsvitenskapelig Leksikon*. Oslo: Universitetsforlaget

Elektroniske kilder:

European Union Rule of Law Mission:

<http://www.eulex-kosovo.eu/en/front/>

Kosovo's Constitution:

<http://www.kushtetutakosoves.info/?cid=2,1>

Republic of Kosova Government

<http://www.rks-gov.net/en-US/Pages/Fillimi.aspx>

Vetenskapsrådet

<http://www.vr.se/>

World Bank:

<http://www1.worldbank.org/prem/poverty/scapital/index.htm>

United Nations Office Of The Special Envoy For Kosovo:

<http://www.unosek.org/unosek/en/statusproposal.html>

OSCE - Parallell Structures in Kosovo 2003:

http://www.osce.org/documents/mik/2003/10/698_en.pdf

OSCE- Parallell Structures in Kosovo 2006-2007:

http://www.osce.org/documents/mik/2007/04/23925_en.pdf

Fushë Kosovë/ Kosovo Polje – Kuvendi komunal

<http://www.fushekosova-komuna.org/>

Kuvendi Komunal Mitrovicë

<http://www.mitrovica-komuna.org/>

Konvensjoner:

Protocol no. 7 to the Convention for the protection of Human Rights and Fundamental Freedoms.
Strasbourg 22. November 1984. *Norsk tittel:* Protokoll nr. 7 til Konvensjon om beskyttelse av menneskerettigheter og grunnleggende friheter.

Intervjuguide 1

For å sikre at jeg stiller relevante spørsmål ved intervjuene har jeg opprettet en intervjuguide som fungerer som en mal i undersøkelsen. I guiden har jeg anvendt de emnene som er foremål for undersøkelsen. Men informantene har i stor grad snakket fritt. Spørsmålene har ikke alltid blitt stilt i denne rekkefølgen

Kommunepolitikere og representanter fra andre organisasjoner

Personlig data:

Kjønn, alder, etnisk bakgrunn, yrke, utdanning ?

Hvilken organisasjon er du med i (politisk/religiøs/media)?

Hvilken rolle har du i organisasjonen?

Hvor lenge har du sittet i den stillingen du har nå?

Kommunens/Organisasjonens forhold til borgerne:

Hvordan vil du beskrive relasjonen mellom serbere og albanere (samhold/ identitet, konflikter/konfliktlinjer) i denne kommunen?

Eksisterer det kontakt og informasjonsflyt mellom kosovoalbanske borgere og kosovoserbiske borgere og hvordan foregår denne kontakten?

Eksisterer det forum/foreninger hvor borgere med ulik etnisk bakgrunn kommer i kontakt med hverandre. Hvis ja, stiller albanere og serbere opp på slike forumer/samlinger/møter?

Hvor kommer du/kommunen/organisasjonen i kontakt med albanere/serbere, og på hvilke arena oppsøker du dem?/ Hva gjør du for å komme i kontakt med dem?

Hvordan får du/ din organisasjon/kommune vite hva serbere/albanere mener om ulike saker?

Er det noen områder eller deler av befolkningen i Kosovo som ikke ”fanges opp” av staten/kommunen/organisasjoner? Hvilke? Hva kan man gjøre?

F.eks. betaler alle borgere i kommunen skatt/kommunale avgifter, uansett etnisitet?

Vil du si at din/ditt kommune/organisasjon/parti er en sosial begivenhet for alle borgere i kommunen, uansett etnisitet ?

Hva gjør kommunen/ organisasjonen for å tilrettelegge for kontakt mellom serbere og albanere ?

Finnes det aktiviteter, organisasjoner, forum etc. hvor borgere med ulik etnisk bakgrunn kan treffes ?

Parallelle strukturer

Finnes det parallelle strukturer/institusjoner ved denne kommunen?

Hvis ja: Hvordan vil du beskrive de parallelle institusjonene? Hvordan fungerer de? Hva synes du om dem?

Hvordan vil du karakterisere forholdet mellom kommunen og de parallelle institusjonene?

Eksisterer det kommunikasjon mellom de statlige institusjonene og de serbiske parallelle strukturer? Hvis ja, hvordan foregår denne kommunikasjonen og hvilken type kommunikasjon snakker vi om?

Hvem benytter seg av disse strukturene? Hvorfor? Hvilke årsaker ligger til grunn?

Hvordan påvirkes relasjonen mellom albanere og serbere av at det eksisterer parallelle institusjoner i en og samme kommune?

Kan parallelle strukturer/institusjoner eksistere ved siden av de statlige og kommunale institusjonene?

Mobilisering

Mener du at kommunen har gjort det lettere eller vanskeligere for borgerne å få kontakt med kommunale myndigheter/ politikere?

Tror du at kommunens arbeid har ført til at borgere i større eller mindre grad tar kontakt med politikere, stemmer ved valg (kommune eller nasjonal) eller engasjerer seg politisk på andre måter?

Etnisitet

Er etnisitet en faktor som dere tar hensyn til? I så fall på hvilken måte ?

Veien videre

Mener du at kommunen bør fortsette som nå ? Hva burde vært annerledes? I forhold til kommunen, i forhold til borgerne, I forhold til de parallelle strukturene ?

Intervjuguide 2

Sivile borgere – etniske albanere/ etniske serbere

Innledende spørsmål:

Kjønn, alder, etnisk bakgrunn, yrke, utdanning?

Tillit

Horisontal tillit (mikronivå)

Har du tillit til albanere/serbere?

Kunne du tenkt deg å ha en albaner/serber som nabo?

Kunne du tenkt deg å jobbe med en serber/albaner?

Har du tillit til din familie, ditt nabolag, mennesker du kjenner personlig, mennesker du treffer for første gang, mennesker av en annen etnisitet (for eksempel serbisk / albansk)? Beskriv denne tilliten (har du stor tillit, ikke noe tillit osv.).

Hvordan vil du beskrive relasjonen eller tilliten du har til din familie, ditt nabolag, personer av en annen etnisitet (har du stor tillit, ikke noe tillit etc.)?

Går barna dine på samme skole som albanere/serbere? Er du villig til å la barna dine gå på samme skole som albanere/serbere?

Synes du det er en fordel eller en ulempe at det finnes ulike etnisiteter i Kosovo?

Vertikal tillit (Meso og makronivå)

Føler du at du er en del av staten?

Betaler du skatt, kommunale avgifter?

Føler du at staten, språkene, symbolene, lovene etc. representerer deg/ din identitet som (kosovo)albaner/(kosovo)serber?

Hvilke instanser har du størst tillit til; parallelle institusjoner eller den sentrale staten (statlige institusjoner)?

Har du tillit til rettsvesen- og politi?

Identifiserer du deg som albaner (kosovoalbaner), serber (kosovoserber) eller bare kosovar?

Hvem skulle du vende deg til dersom du fikk økonomiske, sikkerhetsmessige, og/eller sosiale problemer?

Synes du din kommune gjør en god jobb? Synes du parallelle strukturer gjør en god jobb?

Kunne du tenkt deg å ha en ordfører i kommunen av en annen etnisitet en din egen?

Parallelle strukturer

Hva synes du om de serbiske parallelle strukturene? Hvordan vil du beskrive disse?

Kan parallelle strukturer være en løsning for den serbiske minoriteten?

Har du benyttet deg av de serbiske parallelle strukturene? Hvis ja, hvilke? Hvorfor?

Benytter du deg av kommunale helsetilbud/ parallelle helsetilbudene? Kunne du tenke deg å prøve det kommunale/ de parallelle?

Synes du det er en fordel eller en ulempe at det finnes ulike etnisiteter i Kosovo?

Nettverk

Er du medlem i en frivillig organisasjon, f.eks. Kirke/moské, idrettslag, utdanning, politisk parti, miljøorganisasjon, fagforening etc.? Hvis ja, hvordan er organisasjonen organisert? Har din organisasjon kontakt med andre organisasjoner eller individer utenfor organisasjonen/gruppen? Kommer du i kontakt med andre etnisiteter gjennom din organisasjon? Har du tillit til organisasjonen? Beskriv denne

Hvor aktiv er du i organisasjonen?

Har du tillit til organisasjonen du er med i? Hvordan vil du beskrive denne tilliten?

Hvor/hvordan kommer du/organisasjonen i kontakt med albanere/serbere, og på hvilke arena oppsøker du dem?/ Hva gjør du for å komme i kontakt med dem? Hvordan vil du beskrive denne kontakten?

Sivilt engasjement

Er du engasjert i ditt nabolag, i samfunnet eller i kommunen?

Har du noen gang deltatt i frivillig arbeid i ditt nabolag, din kommune eller noe lignende?

Er du interessert i politikk? Har du noen gang engasjert deg politisk? Hvis ja, hvorfor og hvordan engasjerer du deg politisk?

Stemte du ved forrige valg? Kunne du stemt på et albansk/serbisk parti?

Veien videre

Mener du kommunen/ parallelle strukturer bør fortsette som nå? Hva kunne/burde vært annerledes? For eksempel med hensyn til staten, kommunen, relasjonen mellom serbere og albanere, eller situasjonen med parallelle strukturer?